

Opdrachtgever

UWV

Opdrachtnemer

UWV Kenniscentrum / H. van der Heul

Onderzoek

KM 06/11 Effectiviteit reïntegratie WW
cliënten

Startdatum – 1 september 2006

Einddatum – 1 september 2006

Categorie

Interventies/re-integratie-interventies

Effectiviteit reïntegratie WW cliënten

Conclusie

Het onderzoek is uitgevoerd onder WW cliënten die in 2002 en 2003 zijn ingestroomd in de WW en in aanmerking komen voor reïntegratie in het kader van contractjaar. Daarmee heeft het onderzoek betrekking op een situatie van enkele jaren geleden, een periode die wordt gekenmerkt door het begin van SUWI, de oprichting van UWV en de overgang naar marktwerking en gedeeltelijke) resultaatfinanciering van de reïntegratiedienstverlening. Vergeleken met die situatie is de reïntegratiepraktijk met de introductie van IRO en reïntegratiecoach inmiddels ingrijpend gewijzigd. Uit het onderzoek blijkt dat van de voordracht voor een traject een sterk activerende werking uitgaat, met als gevolg een duidelijke toename van de baankans. Dit positieve effect wordt echter gedeeltelijk teniet gedaan door het effect van insluiting en verminderde zoekactiviteit, die de intake voor een traject kennelijk met zich brengt. Het insluiteffect wordt nog versterkt wanneer na intake diagnosestelling plaatsvindt. Hetzelfde geldt mogelijk ook voor aanbodversterking, al waren de resultaten hierin niet eenduidig. Scholing blijkt geen aantoonbaar effect op de baankans te hebben. Dit komt mede doordat dit instrument slechts in een gering aantal gevallen is ingezet, waardoor een effect moeilijk vaststelbaar is. Bemiddeling, dat in tegenstelling tot de andere instrumenten direct op arbeidstoeleiding is gericht, heeft wel een, zij het bescheiden, positief effect op de baankans. Al met al blijken de reïntegratie inspanningen niet te hebben geleid tot een aantoonbare toename van de baankansen van WW cliënten. Kon voor de WW populatie als geheel geen effect worden aangetoond, voor een drietal doelgroepen is dat wel het geval. Allochtonen, lager opgeleiden en vrouwen blijken wel degelijk baat bij reïntegratie inspanningen te hebben gehad: de kans om binnen twee jaar werk te vinden is voor deze doelgroepen aantoonbaar met gemiddeld 6 tot 8 procent gestegen ten opzichte van de situatie zonder traject. Niettemin blijken langdurig werkzoekenden binnen deze drie doelgroepen (iets) minder vaak een trajectaanbod te hebben gehad dan andere langdurig werkzoekenden. Geconcludeerd moet dan ook worden dat in de onderzochte periode de reïntegratiemiddelen niet optimaal zijn ingezet. Bron: Samenvatting rapport, bewerking RWI

Link naar bestand

<http://www.onderzoekwerkeninkomen.nl/rapporten/6oxsb3dc>

KENNISMEMO

Aan
Martin Harms

CC
Annette Dümig, Joop Linthorst, Bert Pont, Fred Paling,
Greet Prins, Joke Hoogendonk, Peter Haarms,
Titus Livius, Jan Stalman

Datum
14 september 2006

Van
KENNISCENTRUM
Han van der Heul
T (020) 687 29 12
han.vanderheul@uwv.nl

Pagina
1 van 36

Onderwerp
Kennismemo 2006/11*

Vaststelling en evaluatie van de effectiviteit van
reïntegratiemaatregelen voor WW cliënten.

Aanleiding

Onlangs is onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van reïntegratiemaatregelen voor WW gerechtigden. Op 14 juni zijn in een door het Ministerie van SZW georganiseerd symposium de onderzoeksmethodiek en bevindingen gepresenteerd. Inmiddels zijn ook reeds in UWV Kwartaalverkenning 2006-II de belangrijkste onderzoeksbevindingen vermeld. In dit Kennismemo wordt meer uitgebreid verslag gedaan van het onderzoek, waarbij de bevindingen worden besproken en wordt ingegaan op mogelijke beleidsimplicaties.

Samenvatting

Het onderzoek is uitgevoerd onder WW cliënten die in 2002 en 2003 zijn ingestroomd in de WW en in aanmerking komen voor reïntegratie in het kader van contractjaar 2002. Daarmee heeft het onderzoek betrekking op een situatie van enkele jaren geleden, een periode die wordt gekenmerkt door het begin van SUWI, de oprichting van UWV en de overgang naar marktwerking en gedeeltelijke) resultaatfinanciering van de reïntegratiedienstverlening. Vergeleken met die situatie is de reïntegratiepraktijk met de introductie van IRO en reïntegratiecoach inmiddels ingrijpend gewijzigd.

Uit het onderzoek blijkt dat van de voordracht voor een traject een sterk activerende werking uitgaat, met als gevolg een duidelijke toename van de baankans. Dit positieve effect wordt echter goeddeels teniet gedaan door het effect van insluiting en verminderde zoekactiviteit, die de intake voor een traject kennelijk met zich brengt. Het insluiteffect wordt nog versterkt wanneer na intake diagnosestelling plaatsvindt. Hetzelfde geldt mogelijk ook voor aanbodversterking, al waren de resultaten hierin niet eenduidig. Scholing blijkt geen aantoonbaar effect op de baankans te hebben. Dit komt mede doordat dit instrument slechts in een gering aantal gevallen is ingezet, waardoor een effect moeilijk vaststelbaar is. Bemiddeling, dat in tegenstelling tot de andere instrumenten direct op arbeidstoeleiding is gericht, heeft wel een, zij het bescheiden, positief effect op de baankans. Al met al blijken de reïntegratie inspanningen niet te hebben geleid tot een aantoonbare toename van de baankansen van WW cliënten.

Kon voor de WW populatie als geheel geen effect worden aangetoond, voor een drietal doelgroepen is dat wel het geval. Allochtonen, lager opgeleiden en vrouwen blijken wel degelijk baat bij de reïntegratie inspanningen te hebben gehad: de kans om binnen twee jaar werk te vinden is voor deze groepen aantoonbaar met gemiddeld 6 tot 8 procent gestegen ten opzichte van de situatie zonder traject. Niettemin blijken langdurig werkzoekenden binnen deze drie doelgroepen (iets) minder vaak een trajectaanbod te hebben gehad dan andere langdurig werkzoekenden. Geconcludeerd moet dan ook worden dat in de onderzochte periode de reïntegratiemiddelen niet optimaal zijn ingezet.

* Deze versie wijkt iets af van een eerder verzonden versie van Kennismemo 2006/11. Zo is paragraaf 3.3 uitgebreid met een analyse van de invloed van het moment van trajectvoordracht op de effectiviteit van de reïntegratie-inspanningen.

Voor twee andere (doel)groepen, ouderen en hoger opgeleiden, kon geen effect van reïntegratie worden vastgesteld. Bij ouderen is dat vooral een gevolg van het feit dat veelvuldiger meerdere concrete instrumenten zijn ingezet, terwijl die instrumenten als zodanig doorgaans geen positief, maar juist een negatief effect op de baankans hebben. Hetgeen meer in het algemeen geldt, geldt daardoor in nog sterkere mate voor ouderen: hoe meer instrumenten worden ingezet, hoe geringer de kans op een positief effect van reïntegratie.

Over de doelgroepen heen blijken er geen wezenlijke verschillen te bestaan in de effectiviteit van de afzonderlijke instrumenten, met uitzondering van bemiddeling dat voor ouderen een aantoonbaar negatief en voor de overige doelgroepen een aantoonbaar positief effect heeft.

Het moment waarop iemand voor een traject wordt voorgedragen blijkt nauwelijks van invloed op de effectiviteit van de reïntegratie-inspanningen. Weliswaar is bij een snelle trajectinzet de activerende werking van de voordracht groter dan bij een latere trajectinzet. Daar staat echter tegenover dat ook het negatieve insluiteffect groter is. Wel blijkt de effectiviteit van de reïntegratie inspanningen samen te hangen met de conjunctuur: de inspanningen blijken effectiever in minder goede dan in goede conjuncturele omstandigheden. Dit komt doordat het negatieve effect van insluiting en verminderde zoekactiviteit als gevolg van de intakeprocedure bij een relatief grote arbeidsvraag zwaarder doorweegt. In een dergelijke situatie is het dan ook extra van belang reïntegratie instrumenten zo gericht mogelijk in te zetten. Van de in te zetten instrumenten komt arbeidsbemiddeling, het instrument dat direct op arbeidstoeleiding is gericht, het eerst in aanmerking. Dit instrument heeft bij een relatief grote arbeidsvraag een aantoonbaar positief effect op de baankans, terwijl dat bij een afnemende arbeidsvraag veel minder het geval is.

Gebleken is dat de reïntegratie inspanningen voor de onderzochte WW populatie geen aantoonbaar effect hebben gehad op de baankans. Hoe uitzonderlijk is deze uitkomst nu? Vergelijking met ander onderzoek leert dat dit resultaat niet erg uitzonderlijk is, hoewel er ook studies zijn die wel een (bescheiden) positief effect laten zien. Kijken wij naar de resultaten voor de afzonderlijke instrumenten, dan blijken deze grotendeels in overeenstemming te zijn met de uitkomsten van ander onderzoek. Zo wordt het hier geconstateerde positieve effect van bemiddeling ook in veel ander onderzoek gevonden. Ook de bevinding dat van de voordracht voor een traject een sterk positief effect uitgaat, komt overeen met de uitkomsten van elders (VS, Denemarken en Australië) uitgevoerd onderzoek. Met betrekking tot de resultaten voor de afzonderlijke doelgroepen kan slechts in beperkte zin een vergelijking met ander onderzoek worden gemaakt, aangezien dergelijk onderzoek nog weinig is verricht. Voor zover wel onderzoek is verricht, bevestigen de resultaten deels de uitkomsten van dit onderzoek. Zo komt De Koning (2005) op basis van de beschikbare onderzoeksliteratuur tot de conclusie dat de resultaten bovengemiddeld lijken voor vrouwen en kansarmen.

Hoe zijn de magere resultaten van de reïntegratie inspanningen te verklaren? De verklaring kan o.i. met name worden gezocht in drie factoren: (1) een gebrekkige marktwerking, (2) een onscherpe focus en (3) onvoldoende oog voor de vraagkant van de arbeidsmarkt. De gebrekkige marktwerking houdt direct verband met het feit dat de kwaliteit van de reïntegratiedienstverlening moeilijk is vast te stellen. Mede daardoor heeft de introductie van marktwerking in combinatie met resultaatfinanciering niet geleid tot een kwaliteitsverhoging (maar waarschijnlijk wel tot een kostenreductie). De onscherpe focus van de reïntegratie inspanningen houdt verband met het streven naar een sluitende aanpak en een snelle start van trajecten. In de praktijk leidt dit er toe dat reïntegratie ook wordt ingezet bij cliënten voor wie dat niet nodig is aangezien zij heel wel zelf in staat zijn werk te vinden, alsmede bij cliënten die daartoe minder in staat zijn maar niettemin geen baat bij de in gang gezette reïntegratie inspanningen hebben. De reïntegratie inspanningen zijn m.a.w. te ongericht ingezet.

Met de introductie van de IRO mag voorzichtig worden verwacht dat de effectiviteit van de reïntegratiedienstverlening kan toenemen, vooral dankzij een grotere motivatie en betrokkenheid van de cliënt. Voorwaarde is wel dat goed wordt nagegaan of de voorkeur van de cliënt inderdaad het beste alternatief voor werkherleving vormt. Een cruciale rol hierin is weggelegd voor de reïntegratiecoach. Deze moet in afstemming op en met de cliënt uit het verbrede palet aan reïntegratiemogelijkheden een zo gericht mogelijke keuze zien te maken. Daartoe dient de reïntegratiecoach over de benodigde professionaliteit én over de benodigde professionele ondersteuning te beschikken. Als daarin voldoende wordt voorzien, lijken betere voorwaarden voor een gedifferentieerde, meer effectieve reïntegratiedienstverlening te zijn geschapen dan voorheen.

Effectiviteit reïntegratie WW cliënten

Han van der Heul¹

1. Inleiding

Voor UWV is het van groot belang inzicht te verkrijgen in de effectiviteit van het eigen handelen op het gebied van reïntegratie. Met een groeiende inzet van middelen en met een groeiende nadruk op prestaties wordt de vraag naar de effectiviteit van reïntegratie activiteiten steeds groter. Om de reïntegratiemiddelen zo efficiënt mogelijk te kunnen inzetten, zal er meer duidelijkheid moeten komen over de toegevoegde waarde van die middelen. Dit betekent dat een antwoord moet worden gegeven op de vraag voor welke cliënten welke reïntegratie-inspanningen in welke situatie het meest effectief zijn. Daarvoor is kennis nodig over de netto-effectiviteit van de verschillende reïntegratie-inspanningen voor verschillende cliëntgroepen in verschillende conjuncturele omstandigheden.

Het kenniscentrum van UWV heeft op verzoek van IR en in samenwerking met SEO Economisch Onderzoek² naar bovengenoemde zaken onderzoek verricht, dit zowel voor WW gerechtigden als voor arbeidsgehandicapten. Complicerende factor bij dergelijk onderzoek is dat de netto-effectiviteit, dat wil zeggen de toegevoegde waarde van reïntegratie-inspanningen, erg moeilijk is vast te stellen. Daarvoor is nodig dat uitkeringsgerechtigden die een reïntegratietraject ontvangen kunnen worden vergeleken met uitkeringsgerechtigden die geen traject ontvangen. Met andere woorden, er moet een vergelijkbare controlegroep zijn. Idealiter wordt deze verkregen door het (via een experiment) op willekeurige wijze toedelen van reïntegratie-instrumenten over cliënten, waarbij de ene cliënt wel en de andere geen reïntegratie-instrumenten krijgt aangeboden. Tot op heden worden dergelijke experimenten in Nederland echter niet uitgevoerd. Dankzij het feit dat niet iedereen die voor reïntegratie in aanmerking komt ook daadwerkelijk een traject krijgt aangeboden, is het niettemin mogelijk een controlegroep samen te stellen. Daarbij kan zich evenwel het probleem voordoen dat trajecten (bewust of onbewust) selectief worden ingezet, waardoor de groep met een traject andere kenmerken heeft dan de groep zonder traject. Als dit kenmerken betreft die de kans op werkhervatting beïnvloeden, dan kan de netto-effectiviteit van de ingezette trajecten niet worden gemeten als het verschil in werkhervatting tussen beide groepen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij WW cliënten, vooral doordat de meest kansrijke werkzoekenden (fase 1 cliënten) pas na zes maanden werkloosheid voor een reïntegratietraject in aanmerking komen.

Vanwege bovengenoemde problematiek is in het uitgevoerde onderzoek veel aandacht besteed aan het vergelijkbaar maken van traject- en controlegroep. Door zo goed mogelijk te corrigeren voor eventuele verschillen tussen beide groepen wordt het feitelijke effect van de reïntegratie-inspanningen zo zuiver mogelijk vastgesteld. Daartoe zijn omvangrijke analysebestanden met een groot aantal gegevens opgebouwd en is een unieke, nog niet eerder in Nederland gehanteerde combinatie van correctiemethodieken toegepast. Op deze bestanden zijn analyses uitgevoerd voor de groepen WW-gerechtigden en arbeidsgehandicapten als geheel, alsmede voor afzonderlijke (doel)groepen daarbinnen. Naast het effect van de reïntegratie inspanningen als geheel is ook het effect van de afzonderlijke reïntegratie-instrumenten op de kans op werkhervatting nagegaan. Tevens is nagegaan in hoeverre het effect van de reïntegratie inspanningen verband houdt met de conjuncturele context (hoogte van de werkloosheid) waarbinnen de inspanningen worden verricht. Voor de onderscheiden (doel)groepen is daarnaast nog nagegaan hoe de effectiviteit van de reïntegratie-inspanningen zich verhoudt tot respectievelijk de kansen op de arbeidsmarkt en de kansen op een traject.

¹ Kennisadviseur stafdirectie Strategie, Beleid en Kenniscentrum.

² De voor het onderzoek benodigde analyses zijn uitgevoerd door Arjan Heyma (SEO).

In het onderzoek is speciale aandacht besteed aan de vraag in hoeverre alleen al de voordracht voor een traject leidt tot een grotere kans op werkhervatting. In Nederland is dit nog niet eerder onderzocht. Ten onrechte niet, zo zal blijken.

In dit Kennismemo wordt aandacht besteed aan het onderzoek onder WW gerechtigden. In een volgend Kennismemo komt het onder arbeidsgehandicapten uitgevoerde onderzoek aan bod. Hieronder wordt eerst ingegaan op de arbeidsmarktperspectieven van verschillende groepen WW cliënten in relatie tot de inzet van reïntegratiemiddelen (hoofdstuk 2). Vervolgens worden de onderzoeksresultaten weergegeven (hs 3) en besproken (hs 4), waarbij ook zal worden ingegaan op mogelijke beleidsimplicaties. Een beschrijving van de onderzoeksuitvoering en de gehanteerde onderzoeksmethodiek treft u aan in bijlage I.

Het onderzoek is uitgevoerd onder uitkeringsgerechtigden die tussen 1 januari 2002 en 1 juli 2003 in de WW zijn ingestroomd en behoren tot de doelgroep Sluitende Aanpak Volwassenen. De trajectgroep bestaat uit WW cliënten die in het kader van contractjaar 2002 in 2002 of 2003 voor een reïntegratietraject zijn voorgedragen.³ Daarmee heeft het onderzoek betrekking op de situatie van enkele jaren geleden, een periode die wordt gekenmerkt door het begin van SUWI, de oprichting van UWV en de overgang naar marktwerking en (gedeeltelijke) resultaatfinanciering van de reïntegratiedienstverlening. Vergeleken met die situatie is de reïntegratiepraktijk met de introductie van IRO en reïntegratiecoach inmiddels ingrijpend gewijzigd.

2. Behoeftte aan en inzet van reïntegratiemiddelen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de relatie tussen arbeidsmarktkansen en kansen op een traject. Voor verschillende groepen WW klanten wordt de kans op werkhervatting binnen twee jaar na aanvang WW weergegeven, wat een goede indicatie geeft van hun arbeidsmarktpositie. De groepen zijn onderscheiden op basis van persoonskenmerken die ten grondslag liggen aan de onderscheiden doelgroepen voor reïntegratie. Vervolgens is per groep nagegaan in hoeverre degenen die gedurende minstens 12 maanden een beroep hebben moeten doen op een WW uitkering, binnen die periode van 12 maanden een aanbod tot reïntegratie hebben gehad. Daarmee wordt van WW gerechtigden die volgens de doelstelling van het Sluitende Aanpak beleid voor reïntegratie in aanmerking komen, het aandeel weergegeven dat daadwerkelijk een aanbod tot reïntegratie heeft gehad. Door dit aandeel te relateren aan de kans op werkhervatting kan worden nagegaan hoe de inzet van reïntegratiemiddelen zich verhoudt tot de arbeidsmarktpositie van de betreffende groepen.

In tabel 1 staan de baan- en trajectkansen voor de onderscheiden groepen weergegeven.⁴ Bij de berekening van de baankansen is uitgegaan van een referentiepersoon die wordt gekarakteriseerd door 'gemiddelde' kenmerken. Het gaat om een autochtone man van 35 jaar met een mbo-opleiding, die bij aanvang werkloosheid is ingedeeld in fase 2.⁵ Bij de berekening van de baankansen voor de overige in tabel 1 vermelde persoonskenmerken is alleen het vermelde kenmerk gewijzigd, alle overige kenmerken zijn gelijk gebleven. Daardoor wordt zo zuiver mogelijk de invloed van het betreffende kenmerk op de baankansen weergegeven. Het vermelde verschil in baankansen tussen bijvoorbeeld allochtonen en autochtonen kan dus niet mede worden toegeschreven aan een verschil in opleidingsniveau, aangezien er bij de berekening van uit is gegaan dat beiden dezelfde opleiding hebben genoten.

³ Zie bijlage I voor een nadere beschrijving van de onderzoekspopulatie en voor een overzicht van de verdeling van traject- en controlegroep naar waargenomen kenmerken.

⁴ Bijlage II bevat een totaaloverzicht van de baan- en trajectkansen voor alle onderzochte kenmerken.

⁵ Zie bijlage II voor een overzicht van de overige kenmerken van de referentiepersoon.

Tabel 1. Baankansen en trajectkansen naar persoonskenmerken WW cliënten

<i>Persoonskenmerk</i>	<i>Kans op werkhervatting binnen 2 jaar (%)</i>	<i>Kans op reïntegratie aanbod binnen 1 jaar (%)</i>
Geslacht		
- man (referentie)	74	45
- vrouw	70	40
Leeftijd		
- 25 jaar	82	38
- 35 jaar (referentie)	74	42
- 45 jaar	67	53
- 55 jaar	37	44
Etniciteit		
- autochtoon (referentie)	74	44
- Marokkaan	50	34
- Turk	53	36
- overig	62	38
Opleiding		
- maximaal vbo/vmbo/mavo	71	39
- mbo/havo/vwo (referentie)	74	45
- hbo	75	44
- wo	74	39
Afstand tot de arbeidsmarkt		
- fase 1	92	43
- fase 2 (referentie)	74	57
- fase 3	76	43
- fase 4	80	30

Uit de tabel blijkt dat de referentiepersoon een kans heeft van 74 procent om binnen twee jaar werk te vinden. Een werkzoekende vrouw blijkt – louter vanwege het feit dat ze vrouw is – in doorsnee een iets minder grote kans te hebben dan een werkzoekende man. Dit verschil is overigens geheel terug te voeren tot het verschil in arbeidsmarktkansen voor de groep gehuwden en samenwonenden. Binnen deze groep is de kans om binnen 2 jaar werk te vinden voor mannen 9 procent groter dan voor vrouwen. Bij alleenstaanden (zonder kind) is het verschil juist omgekeerd: de kans op het vinden van werk is hier 5 procent groter voor vrouwen dan voor mannen (zie bijlage II). De huwelijkse staat is voor mannen dus kennelijk van positieve en voor vrouwen van negatieve invloed op de arbeidsmarktkansen. Dit resultaat werd overigens ook in ander onderzoek gevonden.⁶

Uit de tweede kolom van tabel 1 blijkt verder dat de baankansen tot aan het 45^e levensjaar licht maar geleidelijk per tienjaars periode afnemen, om in de volgende tienjaars periode een scherpe duikvlucht naar beneden te nemen. Bij nadere beschouwing blijkt met name tussen het 53^e en 55^e levensjaar de kans op werkhervatting sterk te dalen. Ook het feit dat men tot een allochtone minderheidsgroep behoort, blijkt van duidelijk negatieve invloed op de baankansen: deze ligt voor WW gerechtigden van Turkse of Marokkaanse afkomst een derde lager dan voor autochtone WW gerechtigden. Hoewel lager opgeleiden een iets geringere baan-

⁶ Zie Van der Heul e.a. (2003). Een verklaring kan zijn gelegen in risicomijdend gedrag van werkgevers: het 'risico' op uitval resp. verminderde (flexibele) beschikbaarheid wegens het krijgen resp. hebben van kinderen is bij gehuwde of samenwonende vrouwen groter dan bij alleenstaande vrouwen. Een andere verklaring kan zijn gelegen in de zoekintensiteit en baanacceptatie van werkzoekenden: de relatie met de huwelijkse staat is voor mannen en vrouwen mogelijk tegengesteld.

kans hebben dan middelbaar of hoger opgeleiden zijn de verschillen naar opleidingsniveau betrekkelijk gering. Kijken wij naar de afstand tot de arbeidsmarkt dan valt op dat er een duidelijk verschil in baankans is tussen fase 1 en de overige fasegroepen, waarbij de overige verschillen in baankans tegengesteld zijn aan hetgeen op grond van de fase-indeling mag worden verwacht.⁷ Dit impliceert dat de gehanteerde fase-indeling boven fase 1 geen goede afspiegeling vormt van de werkelijke kansen op de arbeidsmarkt.

Uit de laatste kolom van tabel 1 blijkt dat de kans om als twaalfmaands werkloze een aanbod tot reïntegratie te krijgen per doelgroep verschilt. Zo hebben fase 2 cliënten naar verhouding bijna twee keer zo vaak een reïntegratie aanbod gehad als fase 4 cliënten. Voor jongeren van 25 jaar is het aandeel met een reïntegratie aanbod duidelijk kleiner dan voor 45-jarigen, voor allochtonen kleiner dan voor autochtonen en voor vrouwen kleiner dan voor mannen. De verschillen blijken geen eenduidige relatie met de baankansen te hebben. De vraag hoe de verschillen moeten worden gewaardeerd en of sprake is van een optimale allocatie van reïntegratiemiddelen, hangt mede af van de vraag hoe effectief de reïntegratie-inspanningen voor de onderscheiden groepen zijn. Hoofdstuk 3 geeft een antwoord op die vraag.

3. Effectiviteit reïntegratie

Hieronder worden eerst de resultaten gepresenteerd voor de trajectgroep als geheel⁸, waarna vervolgens de verschillende doelgroepen aan bod komen. Tot slot wordt aandacht besteed aan de mogelijke invloed van het moment van inzet van een traject op de effectiviteit van reïntegratie, alsmede aan de mogelijke invloed van de conjunctuur. Steeds zullen zowel het effect van de afzonderlijke instrumenten als het effect van de reïntegratie inspanningen als geheel worden weergegeven.

3.1 De effecten voor de trajectgroep als geheel

In het onderzoek zijn de volgende reïntegratie-instrumenten onderscheiden:

- voordracht Het gaat hier om de activerende werking die mogelijk uitgaat van het feit dat men voor reïntegratie wordt voorgedragen. Uiteraard is dit 'instrument' voor een ieder in de trajectgroep ingezet.
- intake Het gaat hier om de mogelijk activerende werking die uitgaat van het intakegesprek bij en het plaatsingsplan van het reïntegratiebedrijf. Dit 'instrument' is ingezet voor een ieder voor wie concrete reïntegratie activiteiten hebben plaatsgevonden.
- diagnose Het gaat hier om een oriëntatie op de arbeids- en beroepsmogelijkheden van de cliënt, veelal in de vorm van een beroepskeuze- of geschiktheidstest of een assesment, gevolgd door een scholings- of loopbaandadvies. Dit instrument is bij 35 procent van de cliënten in de trajectgroep ingezet.
- aanbodversterking Het gaat hier veelal om sollicitatie-instructie of -training en soms om communicatieverbetering, 'motivatie-interventie' of trainingen in sociale vaardigheid of assertiviteit. Dit instrument is bij 45 procent van de cliënten in de trajectgroep ingezet.

⁷ Deze verschillen zijn niet terug te voeren tot het feit dat bij het vaststellen van de baankansen is gecorrigeerd voor persoonskenmerken (als leeftijd, opleiding e.d.) die mogelijk in de fase-aanduiding zijn verdisconteerd. Ook als niet wordt gecorrigeerd voor deze andere kenmerken blijven de betreffende verschillen tussen de fasegroepen bestaan. Overigens doet zich bij de groep fase 4 cliënten een opvallend verschijnsel voor: bij velen wordt de fase-indeling na verloop van tijd verlaagd. Slechts een kwart van de fase 4 cliënten blijft de bij inschrijving als werkzoekende verkregen fase behouden, tegen 60 tot 75 procent bij de andere fasegroepen. Dit wijst er op dat bij WW cliënten die oorspronkelijk zijn ingedeeld in fase 4 de indeling veelal een momentopname betreft, die geen goed beeld geeft van de werkelijke kansen op de arbeidsmarkt. In veel gevallen blijkt indeling in fase 4 niet gerechtvaardigd te zijn en vindt achteraf correctie plaats door toekenning van een lagere geactualiseerde fase.

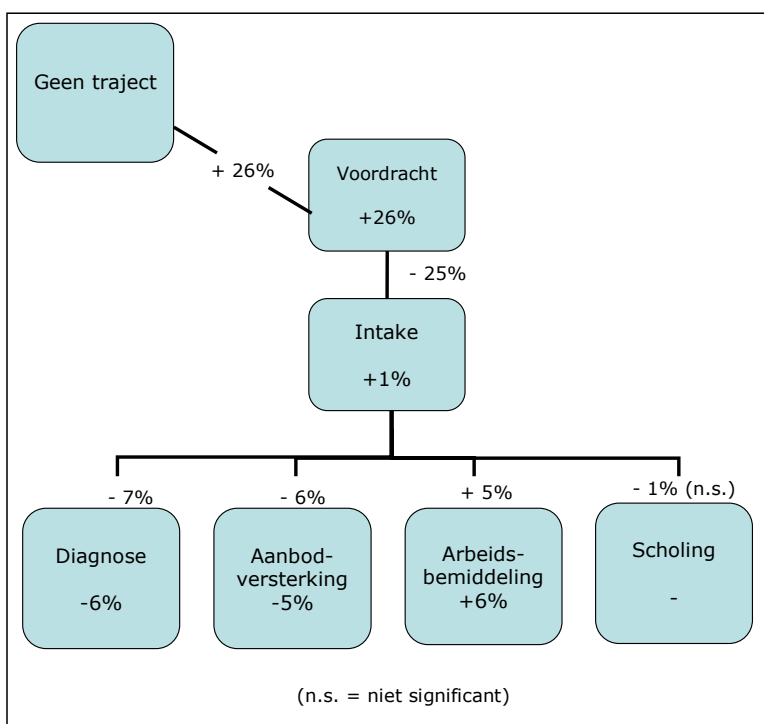
⁸ Zie bijlage I voor een beschrijving van de trajectgroep.

- arbeidsbemiddeling Het kan hier gaan om meer of minder intensieve vormen van bemiddeling, met of zonder begeleiding door het reïntegratiebedrijf. Dit instrument is bij 58 procent van de cliënten in de trajectgroep ingezet.
- scholing Scholingstrajecten kunnen naar duur, intensiteit en karakter aanzienlijk verschillen. Dit instrument is bij slechts 5 procent van de cliënten in de trajectgroep ingezet.

Bij 16 procent van de cliënten in de trajectgroep heeft alleen een voordracht en bij 18 procent heeft daarnaast ook en uitsluitend een intake plaatsgevonden. Bij de overige 66 procent hebben concrete reïntegratie activiteiten plaatsgevonden. Bij 28 procent is daarbij één (type) instrument ingezet, bij 22 procent twee instrumenten en bij 16 procent drie of zelfs alle vier de instrumenten.

In figuur 1 is het effect van de verschillende 'instrumenten' op de baankans voor een gemiddelde WW cliënt weergegeven. Daarbij is verondersteld dat de voordracht voor een traject een half jaar na aanvang WW plaatsvindt.⁹ De figuur geeft aan dat de inzet van concrete reïntegratie-instrumenten - die naast elkaar kunnen worden ingezet - altijd wordt voorafgegaan door een trajectintake, terwijl deze trajectintake pas kan plaatsvinden nadat er een voordracht voor een reïntegratietraject heeft plaatsgevonden. De effecten van de afzonderlijke 'instrumenten' moeten dan ook op deze wijze worden gezien.

Figuur 1. Effectiviteit instrumenten

⁹ De effectiviteit is voor alle werkhervattingen, ongeacht duur, vastgesteld. Wordt alleen gekeken naar de duurzame werkhervattingen van minstens 6 maanden, dan blijken de resultaten nauwelijks af te wijken. Bijlage IIIa bevat een overzicht van het effect van de verschillende instrumenten op de kans op duurzame werkhervatting.

Uit de figuur blijkt dat van de voordracht voor een traject een sterk activerende werking uitgaat: de kans op werkherhvatting stijgt met 26 procent. Deze stijging wordt echter weer nagenoeg teniet gedaan door de vervolgens bij het reïntegratiebedrijf plaatsvindende intake. De baankans daalt als gevolg daarvan met 25 procent, waardoor de resterende baankans nauwelijks (1 procent) hoger is dan zonder voordracht voor een traject het geval zou zijn. Kennelijk leidt het intakegesprek er veelal toe dat men zich in beginsel meer richt op de komende reïntegratie activiteiten dan op het actief zoeken naar werk. Dit wordt ook wel het lock-in of insluiteffect genoemd. Dit effect lijkt nog te worden versterkt door de activiteiten die na de intake in het kader van diagnosestelling en/of aanbodversterking plaatsvinden. De kans op werkherhvatting daalt dan verder met 7 respectievelijk 6 procent. Blijkbaar wordt de met deze activiteiten gemoeide tijdsinvestering en de verminderde zoekactiviteit die daar het gevolg van is, niet (volledig) terugverdiend door het feit dat men dankzij deze instrumenten vervolgens sneller een baan weet te vinden. Het is dan ook de vraag of het met deze instrumenten beoogde kansvergroten effect zich wel voordoet.

Van scholing blijkt geen aantoonbaar effect op de baankans uit te gaan. Het feit dat het effect van scholing praktisch nihil is, wijst er op dat de geïnvesteerde tijd hier in doorsnee wel wordt terugverdiend dankzij het feit dat de gevolgde scholing de kans op een baan heeft vergroot. Arbeidsbemiddeling blijkt het enige concrete instrument te zijn waarvan een, zij het bescheiden, positief effect uitgaat: de kans op werkherhvatting stijgt met 5 procent.¹⁰

Bij de beoordeling van de uitkomsten moet worden bedacht dat van de onderscheiden instrumenten bemiddeling het enige instrument is dat direct op arbeidstoeleiding is gericht. De andere instrumenten zijn meer voorwaardenscheppend en kunnen op langere termijn wel een positief effect hebben, op voorwaarde dat zij mensen inderdaad een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt geven. In het bijzonder is dit het geval voor het instrument scholing.

De geconstateerde, tegengestelde effecten voor de afzonderlijke 'instrumenten' leiden tot een gering, niet significant effect voor de reïntegratie inspanningen als geheel, namelijk een stijging van de kans op werkherhvatting van 1 à 2 procent. Geconcludeerd moet dan ook worden dat voor de trajectgroep als geheel de reïntegratie inspanningen niet hebben geleid tot een aantoonbare toename van de baankans.

3.2 De effecten voor verschillende doelgroepen

Daar waar geen effect is gevonden voor de trajectgroep als geheel, is mogelijk wel sprake van een effect voor één of meerdere doelgroepen. Als doelgroepen zijn onderscheiden: ouderen (50-plussers), allochtonen (Turken en Marokkanen), laagopgeleiden (maximaal lbo, vmbo, mavo), hoogopgeleiden (hbo of wo) en vrouwen.

Tabel 2 geeft een overzicht van de effecten voor deze doelgroepen, volgens het model zoals weergegeven in figuur 1. In de bovenste regel is per doelgroep het effect vermeld van de voordracht voor een traject op de kans om binnen twee jaar werk te vinden. Voor ouderen bijvoorbeeld blijkt deze kans te zijn gestegen met 42 procent. In de volgende regels staat steeds per instrument zowel het afzonderlijke effect van dat instrument op de baankans weergegeven, als (tussen haakjes) het gecombineerde effect van dat instrument met dat van de voorgaande 'instrumenten' voordracht en intake. Dus voor ouderen doet bijvoorbeeld aanbodversterking de kans om binnen twee jaar werk te vinden met 7 procent dalen ten opzichte van de kans bij intake, terwijl de combinatie van voordracht, intake en aanbodversterking deze kans met 8 procent doet stijgen ten opzichte van de situatie zonder trajectaanbod.

¹⁰ Het effect van de afzonderlijke instrumenten is vastgesteld voor de trajectgroep als geheel. Wordt het effect per instrument vastgesteld voor alleen de groep die dat instrument heeft gehad, dan wijken de resultaten in beperkte mate af. De verschillen hebben met name betrekking op diagnose (een groter negatief effect) en aanbodversterking (geen aantoonbaar effect), zie bijlage IIIb.

Tabel 2. Effectiviteit reïntegratie-instrumenten voor verschillende doelgroepen

<i>Doelgroep</i>	<i>Ouderen</i>	<i>Allochtonen</i>	<i>Lager opgeleiden</i>	<i>Hoger opgeleiden</i>	<i>Vrouwen</i>
Instrument					
Voordracht	+42*	+37*	+31*	+26*	+37*
Intake	-27* (+15)	-35* (+2)	-22* (+9)	-27* (-1)	-32* (+5)
Diagnose	-7* (+8)	-4 (-2)	-5* (+4)	-11* (-12)	-6* (-1)
Aanbodversterking	-7* (+8)	-6 (-4)	-8* (+1)	-4* (-5)	-7* (-2)
Bemiddeling	-9* (+6)	+7* (+9)	+4* (+13)	+3* (+2)	+4* (+9)
Scholing	+3 (+18)	-8 (-6)	-1 (+8)	-4 (-5)	-1 (+4)
Totaal effect	+3	+7*	+8*	-1	+6*

* = significant (op 5%-niveau)

Zoals uit de tabel blijkt is voor drie van de vijf doelgroepen - allochtonen, lager opgeleiden en vrouwen - sprake van een (bescheiden) aantoonbaar effect van de reïntegratie inspanningen: de kans om binnen twee jaar werk te vinden is voor deze groepen met 6 tot 8 procent toegenomen ten opzichte van de situatie zonder traject. Bij lager opgeleiden en in mindere mate vrouwen is dat vooral te danken aan het feit dat het positieve effect van de voordracht voor een traject slechts deels te niet wordt gedaan door het negatieve effect van de trajectintake. Bij allochtonen is het vooral te danken aan het positieve effect van de bemiddeling en aan het feit dat voor deze groep relatief minder vaak minder effectieve instrumenten als diagnose en aanbodversterking zijn ingezet. Overigens geven de resultaten geen aanleiding om het instrument scholing erg veelvuldig voor allochtonen in te zetten.

Bij ouderen en hoger opgeleiden kon geen aantoonbaar effect van de reïntegratie inspanningen worden vastgesteld. Bij ouderen is dit opmerkelijk, gezien het grote positieve effect van de voordracht voor een traject, dat slechts ten dele te niet wordt gedaan door het negatieve effect van de intakeprocedure. Als gevolg daarvan geldt voor elk concreet instrument dat de inzet leidt tot een positief resultaat ten opzichte van de situatie zonder trajectaanbod. Bij de doelgroep ouderen is het uitblijven van een aantoonbaar effect dan ook niet zozeer te wijten aan het afzonderlijke effect van de instrumenten, maar aan het feit dat veelvuldig meerdere concrete instrumenten zijn ingezet¹¹, terwijl die instrumenten als zodanig doorgaans geen positief, maar juist een negatief effect op de kans op werkhervatting hebben. Naast diagnose en aanbodversterking geldt dit opmerkelijk genoeg ook voor bemiddeling.¹² Hetgeen meer in het algemeen geldt, geldt daardoor in nog sterkere mate voor ouderen: hoe meer instrumenten worden ingezet, hoe geringer de kans op een positief effect van reïntegratie.

¹¹ In meer dan de helft van de gevallen (55 procent) zijn voor ouderen twee of meer instrumenten ingezet, terwijl dat voor de trajectgroep als geheel slechts in 38 procent van de gevallen is gebeurd.

¹² Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat een substantieel deel van de minst kansrijke cliënten binnen deze al minder kansrijke doelgroep in een traject worden 'geparkeerd', waarbij formeel wel een reïntegratie activiteit als bemiddeling worden aangeboden, maar waarbij in feite weinig voor ze wordt gedaan. Een mogelijk andere verklaring zou kunnen zijn dat de aanbodversterkende instrumenten gemiddeld van onvoldoende niveau zijn om ouderen in staat te stellen via arbeidsbemiddeling, en dat is vooral het zelf solliciteren, werk te vinden.

Bij hoger opgeleiden blijkt het positieve effect van de voordracht voor een traject volledig te worden gecompenseerd door het negatieve effect van de intakeprocedure. Aangezien van de overige, concrete instrumenten alleen bemiddeling een bescheiden positief effect heeft, is geen sprake van een aantoonbaar effect van de reïntegratie inspanningen als geheel.

Zoals uit het voorgaande blijkt, is het feitelijke effect van de reïntegratie-inspanningen op de baankans niet alleen afhankelijk van het effect van de afzonderlijke reïntegratie-instrumenten, maar ook van de wijze waarop die instrumenten zijn ingezet. Daarbij gaat het met name om de vraag welke en hoeveel instrumenten concreet zijn ingezet.

Kijken wij naar de effectiviteit van de afzonderlijke instrumenten voor de verschillende doelgroepen dan blijken er geen wezenlijke verschillen in effectiviteit te zijn, met uitzondering van bemiddeling dat voor ouderen een aantoonbaar negatief en voor de overige doelgroepen een aantoonbaar positief effect heeft.

Relateren wij het effect van de reïntegratie-inspanningen voor de verschillende doelgroepen aan de arbeidsmarktkansen en de kansen op een traject (zie tabel 1), dan blijkt dat de drie doelgroepen waarvoor een positief effect kon worden vastgesteld allen een relatief zwakke positie innemen op de arbeidsmarkt. Voorzichtig kan dan ook worden geconcludeerd dat de inzet van reïntegratie doorgaans effectiever is voor minder kansrijke groepen binnen de WW populatie.¹³ Kijken wij vervolgens naar de kans op een trajectaanbod, dan blijkt deze kans voor elk van de drie genoemde doelgroepen lager dan gemiddeld te zijn. Geconcludeerd moet dan ook worden dat de reïntegratiemiddelen niet op de meest effectieve wijze zijn ingezet. Was dit wel gebeurd, dan was indertijd mogelijk wel sprake geweest van een aantoonbaar positief effect van de reïntegratie inspanningen als geheel.

Naast het effect van de reïntegratie inspanningen voor verschillende doelgroepen is ook het effect voor de verschillende fasegroepen nagegaan. In tabel 3 staan de effecten vermeld.

Tabel 3. Effectiviteit reïntegratie-instrumenten voor verschillende fasegroepen

<i>Instrument</i>	<i>Fase</i>	<i>Fase 1</i>	<i>Fase 2</i>	<i>Fase 3</i>	<i>Fase 4</i>
Voordracht		+22*	+14*	+9*	+21
Intake		-24* (-2)	-15* (-1)	-10* (-1)	-6 (+15)
Diagnose		-8* (-10)	-4* (-5)	-8* (-9)	+4 (+19)
Aanbodversterking		-6* (-8)	-4* (-5)	-5* (-6)	-10 (+5)
Bemiddeling		+5* (+3)	+2* (+1)	-2 (-3)	-4 (+11)
Scholing		-2 (-4)	-2 (-3)	-3 (-4)	+5 (+20)
Totaal effect		-1	+2	+1	+10

* = significant (op 5%-niveau)

¹³ Hoewel ook ouderen een minder kansrijke groep vormen, is zoals hierboven al is geconstateerd het uitblijven van een aantoonbaar effect voor deze groep vooral te wijten aan een verkeerde inzet van, want een teveel aan, reïntegratie-instrumenten.

Uit de tabel komt geen duidelijk verschil naar voren in de effectiviteit van de reïntegratie-inspanningen voor de verschillende fasegroepen. Hooguit is er een aanwijzing dat de effectiviteit mogelijk groter is voor fase 4 cliënten dan voor andere fasegroepen.¹⁴ Dit kan echter niet worden teruggevoerd tot het feit dat deze cliënten een zwakkere positie innemen op de arbeidsmarkt. Zoals blijkt uit tabel 1 zijn hun baankansen niet geringer dan die van fase 2 en fase 3 cliënten.

De uitkomsten geven aan dat cliënten uit fase 2 of hoger niet meer gebaat zijn bij de reïntegratie inspanningen dan cliënten uit fase 1. Aangezien ook binnen de onderzochte groep fase 1 cliënten een gemiddeld grotere baankans hebben dan cliënten uit een hogere fase, kan dientengevolge op grond van deze resultaten niet worden geconcludeerd dat de inzet van reïntegratie doorgaans effectiever is voor minder kansrijke groepen binnen de WW populatie.

3.3 De invloed van a) het moment van trajectinzet en b) de conjunctuur

Nagegaan is in hoeverre het effect van de reïntegratie inspanningen verband houdt met het moment waarop een aanvang wordt gemaakt met die inspanningen. Het gaat dan om de verstreken tijd tussen aanvang werkloosheid en voordracht voor een traject. Daarbij zijn twee situaties onderscheiden: er is sprake van trajectvoordracht voor respectievelijk na 9 maanden werkloosheid.¹⁵

In tabel 4 staan de effecten op de baankans van de verschillende reïntegratie-instrumenten voor beide onderscheiden perioden van trajectvoordracht weergegeven.

Tabel 4. Effectiviteit reïntegratie-instrumenten naar moment van trajectvoordracht

<i>Trajectvoordracht</i> Instrument	<i>Binnen 9 maanden</i>	<i>Na 9 maanden</i>
Voordracht	+28*	+20*
Intake	-26* (+2)	-22* (-2)
Diagnose	-7* (-5)	-6* (-8)
Aanbodversterking	-8* (-6)	-5* (-7)
Bemiddeling	+4* (+6)	+6* (+4)
Scholing	-1 (+1)	0 (-2)
Totaal effect	+1	0

* = significant (op 5%-niveau)

¹⁴ Het feit dat bij fase 4 geen aantoonbaar effect van de reïntegratie inspanningen kon worden vastgesteld, komt mede doordat het hier slechts om een geringe groep WW cliënten gaat (2 procent van het totaal).

¹⁵ Bij de gekozen grens van 9 maanden is rekening gehouden met enerzijds de omvang en anderzijds de samenstelling van beide groepen. (Een grens van 6 maanden resulteert in een eenzijdig samengestelde groep, bijna uitsluitend bestaande uit cliënten met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt, d.i. fase 2 of hoger bij aanvang werkloosheid. Overigens is in de analyse gecorrigeerd voor mogelijk versturende effecten van verschillen in groepssamenstelling.)

Uit de tabel blijkt dat de activerende werking die uitgaat van de voordracht voor een traject afneemt als die voordracht pas in een later stadium, d.i. na een langere periode van werkloosheid, plaatsvindt. Cliënten die al langer werkloos zijn worden kennelijk minder tot grotere zoekactiviteit geprikkeld door de voordracht voor een traject, dan cliënten die nog maar relatief kort werkloos zijn. Mogelijk spelen ontmoedigingsverschijnselen hierbij een rol. Een tweede verklaring kan zijn gelegen in het feit dat weliswaar ook bij een latere trajectinzet trajectvoordracht prikkelt tot intensiever zoekgedrag, maar dat de toegevoegde waarde daarvan relatief gering is. Dat is het geval als deze groep voor een groot deel bestaat uit personen met een relatief zwakke positie op de arbeidsmarkt, voor wie intensiever zoeken niet volstaat om (snel) weer aan het werk te komen.

Uit de tabel blijkt tevens dat het (negatieve) insluiteffect eveneens afneemt bij een latere voordracht voor een traject. Zo gaat van de intake een (iets) minder sterk negatief effect uit op de baanzoekduur, terwijl ook de afzonderlijke instrumenten een iets positiever (minder negatief) effect hebben. Dit heeft te maken met het feit dat de betreffende personen op het moment van trajectvoordracht al tamelijk lang werkloos zijn en een relatief geringe werkervattingskans hebben. Daardoor resulteert de afname in zoekactiviteit als gevolg van het feit dat men (in eerste instantie) meer gericht is op de (komende) reïntegratieactiviteiten, minder vaak in een verlenging van de baanzoekduur.

Doordat beide effecten een tegengestelde uitwerking hebben op de effectiviteit van de reïntegratie-inspanningen maakt het voor de effectiviteit niet veel uit of de reïntegratie-inspanningen vroeger of later worden ingezet. Wel kan worden geconcludeerd dat een snelle trajectvoordracht loont, mits deze niet te snel wordt gevolgd door daadwerkelijke trajectintake en bovendien terughoudendheid wordt betracht bij de inzet van concrete reïntegratie-instrumenten.

Naast het moment van trajectvoordracht is ook nagegaan in hoeverre het effect van de reïntegratie inspanningen verband houdt met de conjuncturele context - dat is de hoogte van de werkloosheid - waarbinnen de inspanningen plaatsvinden. De vraag is of deze inspanningen meer nut hebben in een hoogconjunctuur met een relatief grote arbeidsvraag of juist in een laagconjunctuur met een relatief groot arbeidsaanbod. Vanwege de gekozen onderzoeksperiode is deze vraag slechts beperkt beantwoordbaar. Niettemin kunnen binnen de beperkte onderzoekscontext twee naar arbeidsmarktomstandigheden verschillende perioden van WW instroom (in combinatie met de inzet van reïntegratie-instrumenten) worden onderscheiden. De eerste periode betreft instroom in de WW gedurende het eerste half jaar van 2002, waarbij men of geen trajectaanbod heeft gehad (controlegroep) of nog in het jaar 2002 is voorgedragen voor een traject (trajectgroep). De tweede periode betreft instroom in de WW gedurende het eerste half jaar van 2003, waarbij men of geen trajectaanbod heeft gehad (controlegroep) of in het jaar 2003 is voorgedragen voor een traject (trajectgroep). Een zinvol onderscheid tussen beide perioden kon worden gemaakt, dankzij het feit dat de situatie op de arbeidsmarkt van 2002 op 2003 duidelijk is verslechterd. Zo is volgens CBS-cijfers de werkloosheid in een jaar tijd met de helft gestegen, van gemiddeld 2.3 naar 3.4 procent. Deze stijging heeft zich de jaren daarna voortgezet. Was er in de eerste periode in beginsel nog voldoende vraag naar arbeid, in de tweede periode is die vraag duidelijk afgenomen.

In tabel 5 staan de effecten op de baankans van de verschillende reïntegratie-instrumenten voor beide conjuncturele perioden weergegeven.

Tabel 5. Effectiviteit reïntegratie-instrumenten naar conjuncturele situatie

<i>Conjunctuur</i>	<i>Conjunctuur 2002</i>	<i>Conjunctuur 2003</i>
Instrument		
Voordracht	+19*	+22*
Intake	-25* (-6)	-17* (+5)
Diagnose	-10* (-16)	-9* (-4)
Aanbodversterking	-6* (-12)	-4* (+1)
Bemiddeling	+6* (0)	+1 (+6)
Scholing	-7 (-13)	+2 (+7)
Totaal effect	-6*	+3

* = significant (op 5%-niveau)

Uit de tabel blijkt dat de inzet van reïntegratie-instrumenten effectiever is bij een minder gunstige dan bij een gunstiger conjunctuur. Daar waar in de gunstige situatie de reïntegratie inspanningen als geheel een negatief effect hebben op de baankans, is het effect in de minder gunstige situatie op zijn slechtst neutraal (want niet aantoonbaar positief). Dit verschil is niet terug te voeren tot een verschil in effectiviteit van de concreet ingezette reïntegratie-instrumenten - bemiddeling is zelfs effectiever in de gunstiger economische situatie van 2002 - maar tot een verschil in het negatieve 'lock in' effect van de intake voor een traject. Dit effect is beduidend groter in 2002 dan in 2003, hetgeen valt te verklaren uit het feit dat men in 2002, vanwege de nog steeds grote vraag naar arbeid, zonder traject sneller aan het werk kwam dan in 2003. In een dergelijke situatie tikt de verloren tijd door de verminderde zoekactiviteit als gevolg van de intakeprocedure extra hard aan.

4. Bespreking onderzoeksresultaten

Achtereenvolgens wordt nagegaan hoe de resultaten zich verhouden tot de resultaten van ander onderzoek, wordt een verklaring gezocht voor het geconstateerde uitblijvende effect van de reïntegratie inspanningen als geheel en worden de implicaties van de onderzoeksbevindingen voor UWV aangegeven, dit mede in het licht van de inmiddels gewijzigde praktijk van reïntegratiedienstverlening.

4.1 Vergelijking resultaten

Gebleken is dat de **reïntegratie inspanningen** voor de onderzochte WW populatie geen aantoonbaar effect hebben op de kans op werkhervatting. Hoe uitzonderlijk is deze uitkomst nu? Vergelijking met ander onderzoek leert dat dit resultaat niet erg uitzonderlijk is, hoewel er ook genoeg studies zijn die wel een (bescheiden) positief effect laten zien. De Koning e.a. (2005) concluderen op basis van een internationale literatuurstudie naar de effectiviteit van reïntegratie dat er over het geheel genomen meer evidentie is voor een positief effect op de baankans van de deelnemers dan voor geen of een averechts effect. Daarbij moet wel worden aangetekend dat deze conclusie is gebaseerd op een beoordeling van het activerend arbeidsmarktbeleid in brede zin, waarbij o.a. ook de (doorgaans positieve) effecten van

incentives (controle, sancties e.d.) en instroomsubsidies in de beoordeling zijn betrokken. Kijken wij naar recent in ons land onder WW gerechtigden uitgevoerd onderzoek, dan geven de weinige studies op dit gebied een gemengd beeld te zien. Zo vindt Van der Heul e.a. (2003) evenmin een aantoonbaar effect van de reïntegratie inspanningen, terwijl Heyma (2005) wel een aantoonbaar positief effect vindt. Beide studies zijn voor wat betreft de beschikbare data en gehanteerde onderzoeksmethodiek van een minder niveau dan de huidige studie. Bovendien hebben zij (deels) betrekking op een andere conjuncturele situatie (hoogconjunctuur) en een andere wijze van financiering van de reïntegratie inspanningen (product- i.p.v. (gedeeltelijke) resultaatfinanciering).

Kijken wij naar de resultaten voor de **afzonderlijke instrumenten**, dan blijken deze (groten)deels in overeenstemming te zijn met de uitkomsten van ander onderzoek. Zo wordt het hier geconstateerde positieve effect van bemiddeling ook in veel ander onderzoek gevonden. Uit de overzichtsstudie van De Koning (2005) blijkt dat het uitgevoerde onderzoek naar bemiddeling in meerderheid een positief effect laat zien. Dit positieve effect werd ook gevonden in de onder WW cliënten uitgevoerde onderzoeken van Heyma (2005) en Van der Heul (2003). Het uitblijven van een effect voor scholing is evenmin opmerkelijk, gezien het feit dat van het relatief grote aantal hiernaar verrichte studies (85) ongeveer de helft wel en de andere helft geen aantoonbaar positief effect laat zien (De Koning, 2005). Dit gemengde beeld komt ook naar voren bij de twee onder WW cliënten uitgevoerde studies: Heyma vindt een (beperkt) positief effect, Van der Heul (in combinatie met aanbodversterking) een negatief effect. Het hier (en in de studie van Van der Heul) gevonden negatieve effect van aanbodversterking werd ook in de studie van Heyma aangetroffen. Het gevonden negatieve effect voor diagnose is daarentegen in tegenspraak met de eerdere studies van Van der Heul en Heyma: beide vonden voor het vergelijkbare instrument 'oriëntatie' een positief effect.

Gebleken is dat van de **voordracht voor een traject** een sterk positief effect uitgaat op de kans op werkhervatting. Dit resultaat komt overeen met de uitkomsten van elders uitgevoerd onderzoek. Uit de studie van De Koning (2005) komt naar voren dat in de VS twee onderzoeken zijn uitgevoerd naar het effect van het aankondigen van reïntegratiedienstverlening, die beide een positief effect laten zien. De auteur concludeert dat men het alternatief kennelijk zo onaantrekkelijk vindt dat de zoekactiviteiten zijn vergroot. Deelname aan een maatregel ziet men mogelijk deels als een soort 'werk' dat in ieder geval minder aantrekkelijk is dan het niet hebben van verplichtingen op dit gebied. Ook in Denemarken is het 'dreigeffect' van reïntegratiemaatregelen onderzocht. Daarbij gaat het niet om de expliciete aankondiging van een maatregel, maar om de toenemende kans om in zo'n maatregel terecht te komen. Toename van die kans blijkt de uitstroom uit de uitkering te bevorderen. In Australië zijn enkele effectevaluaties op het gebied van reïntegratie uitgevoerd, waarin dit aspect eveneens is meegenomen. Deze evaluaties wijzen uit dat de kans op werkhervatting meer wordt beïnvloed door het blote feit dat een reïntegratietraject wordt aangeboden, dan door de inhoud van het betreffende traject (Struyven en Steurs, 2005). In één van de twee in de VS uitgevoerde onderzoeken werd hetzelfde geconstateerd. Overigens moet bij het geconstateerde effect wel de kanttekening worden geplaatst dat dit zich slechts voordoet bij de gratie van het feit dat de 'dreiging' met reïntegratiemaatregelen als reëel wordt ervaren.

In dit onderzoek is nagegaan wat het effect van de reïntegratie inspanningen is op korte termijn. Als maatstaf is de uitkeringsduur tot aan directe plaatsing gehanteerd. Gebleken is dat aanbodversterking en scholing op deze korte termijn geen positief effect hebben. Niet nagegaan is of zij dit op **langere termijn** mogelijk wel hebben doordat het inzetten van deze instrumenten resulteert in een structurele verbetering van de positie op de arbeidsmarkt, waardoor het toekomstig beroep op de WW wordt verkleind. Ook dat vormt een relevante maatstaf om het effect van reïntegratie inspanningen vast te stellen. Uit de studie van De Koning (2005) komt naar voren dat er voornamelijk weinig grond bestaat voor al te hoge verwachtingen in dit opzicht. Zo constateert De Koning op basis van het beperkte aantal studies dat hiernaar is verricht, dat er geen aanwijzingen zijn dat de lange termijn

effecten van reïntegratiemaatregelen op de arbeidsmarktpositie groter zijn dan de korte termijn effecten, ook niet bij scholing. Niettemin zal gericht onderzoek uitsluitsel moeten geven over de vraag of zo'n effect zich hier wel voordoet. Dergelijk onderzoek neemt per definitie meer tijd in beslag en kan (op zijn vroegst) in de loop van 2007 worden uitgevoerd.

Met betrekking tot de resultaten voor de afzonderlijke **doelgroepen** kan slechts in beperkte zin een vergelijking met ander onderzoek worden gemaakt. Simpel omdat hiernaar nog niet veel onderzoek is verricht. Voor zover wel onderzoek is verricht, bevestigen de resultaten deels de uitkomsten van dit onderzoek. Op basis van de beschikbare onderzoeksliteratuur komt De Koning e.a. (2005) tot de conclusie dat de resultaten over het algemeen bovengemiddeld lijken voor vrouwen – hetgeen ook uit dit onderzoek blijkt – en kansarmen. Ook uit de studie van Van der Heul e.a. (2003) komt naar voren dat reïntegratie het meest effectief is voor de minder kansrijke groepen onder WW cliënten. Daarnaast wijzen ook de uitkomsten van een tweetal studies onder de WW populatie van Heyma e.a. (2003 en 2005) in deze richting. Uit deze studies blijkt dat reïntegratie minder effectief is voor fase 1 cliënten dan voor cliënten met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. In het huidige onderzoek kon een dergelijk verschil echter niet worden vastgesteld. Het gevonden positieve effect van reïntegratie voor allochtonen kan niet in verband worden gebracht met de resultaten van ander onderzoek, aangezien dergelijk onderzoek nog nauwelijks heeft plaatsgevonden.

In een van beide studies van Heyma is specifiek aandacht besteed aan de effecten van verschillende reïntegratie-instrumenten voor verschillende doelgroepen van cliënten. Uit de studie komt o.a. naar voren dat scholing meer effectief is voor vrouwen en minder effectief is voor laag- dan voor hoogopgeleiden. De resultaten van dit onderzoek bevestigen deze bevindingen niet, hetgeen overigens mede een gevolg is van het geringe aantal gevallen waarin scholing is ingezet. Uit een studie onder WW cliënten van Van der Heul e.a. (2004) blijkt dat scholing/aanbodversterking vooral voor allochtonen en lager opgeleiden duidelijk minder effectief is dan bemiddeling en voor ouderen juist wel relatief effectief. Voor allochtonen en ouderen wijzen de resultaten van dit onderzoek in een zelfde richting, hetgeen bij ouderen vooral een gevolg is van het feit dat bemiddeling bepaald niet effectief is (maar zelfs een negatief effect laat zien) en bij allochtonen van het feit dat bemiddeling bepaald wel effectief is, terwijl scholing dat juist niet lijkt te zijn. De Koning (2005) stelt op basis van beschikbare Nederlandse studies vast dat scholing voor 'oudere' werklozen duidelijk effectiever is dan gemiddeld. Hoewel dit onderzoek ook een aanwijzing in die richting geeft, wordt deze constatering niet daadwerkelijk bevestigd.

4.2 Verklaring resultaten

Hoe zijn de magere resultaten van de reïntegratie inspanningen te verklaren? Waardoor worden deze veroorzaakt? De verklaring moet o.i. worden gezocht in een samenstel van factoren, waarvan er drie in het oog springen. Deze kunnen worden gekarakteriseerd als (1) een gebrekkige marktwerking, (2) een onscherpe focus en (3) onvoldoende oog voor de vraagkant van de arbeidsmarkt.

De **gebrekkige marktwerking** (1) houdt direct verband met het feit dat de kwaliteit van de reïntegratiedienstverlening moeilijk is vast te stellen. Dit geldt met name voor de feitelijke bijdrage die reïntegratiebedrijven aan de werkherleving leveren. Bruto plaatsingscijfers geven geen goede indicatie van die bijdrage. Onderzoek van De Graaf-Zijl (2005) wijst uit dat er voor individuele reïntegratiebedrijven geen duidelijke relatie bestaat tussen het bruto-plaatsingscijfer enerzijds en de netto-effectiviteit of toegevoegde waarde van de reïntegratie inspanningen anderzijds. Dit betekent dat de plaatsingscijfers voor een belangrijk deel samenhangen met verschillen in de samenstelling van het klantenbestand en niet zonder meer zijn terug te voeren tot verschillen in de kwaliteit van de reïntegratiedienstverlening. Het betekent ook dat de kwaliteitsbeoordeling deels plaatsvindt op een minder valide indicator (bruto plaatsingscijfer) en voor het overige op afgeleide kwaliteitscriteria en indicatoren van klanttevredenheid. Naast het feit dat de werkelijke kwaliteit van de reïntegratiedienstverlening moeilijk valt vast te stellen, speelt ook het feit dat plaatsingscijfers slechts in beperkte mate door reïntegratiebedrijven zijn te beïnvloeden. Veel mensen

vinden immers ook zelf werk, waarbij de vraag of dat lukt grotendeels afhankelijk is van kenmerken en omstandigheden die niet of slechts beperkt door reïntegratiebedrijven zijn te beïnvloeden. Zo is de kans op werk (en zijn dus de plaatsingscijfers) sterk afhankelijk van de conjuncturele situatie op de arbeidsmarkt. Onder deze omstandigheden, zonder goede kwaliteitsmaatstaven en met beperkte mogelijkheden tot resultaatbeïnvloeding, kan moeilijk sprake zijn van een goed functionerende markt, waarin de prijs/prestatie-verhouding bepaalt welke aanbieder de opdracht weet te verwerven.

De introductie van marktwerking in combinatie met resultaatfinanciering zal bij reïntegratiebedrijven hebben geleid tot een aanpassing op aspecten die voor hen direct beïnvloedbaar zijn. Gevolg is niet een kwaliteitsverhoging, maar een kostenreductie. Dit is gepaard gegaan met een verschraling van het reïntegratie aanbod en een tendens tot het 'parkeren' van minder kansrijke cliënten in een traject, zonder voor hen veel reïntegratie inspanningen te verrichten. De verschraling van het aanbod komt zowel tot uiting in een verminderde inzet van duurdere instrumenten als in een minder hoge kwaliteit van de ingezette instrumenten: meer standaardtrajecten en een toenemende tendens tot een groepsgewijze in plaats van een individuele benadering van klanten. In beide landen waar marktwerking relatief ver is doorgevoerd, naast Nederland is dat ook in Australië het geval, vallen dergelijke tendensen te bespeuren.¹⁶ Gegeven het feit dat de toegevoegde waarde van de reïntegratiedienstverlening moeilijk is vast te stellen, de gewenste uitkomst (plaatsing) slechts beperkt valt te beïnvloeden en men vooral op korte termijn resultaat (directe plaatsing) en niet op lange termijn resultaat (verbetering arbeidsmarktpositie) wordt afgerekend, vormt dit voor reïntegratiebedrijven ook een rationele strategie.

De **onscherpe focus** van de reïntegratie inspanningen (2) houdt verband met het streven naar een sluitende aanpak en een snelle start van trajecten. Doelstelling van beleid is een ieder van wie wordt verondersteld dat men het nodig heeft, zo snel mogelijk op traject te zetten. Dit beleid berust op twee (impliciete) vooronderstellingen: 1. nut en noodzaak van de reïntegratie inspanningen zijn op individueel niveau goed vaststelbaar en 2. baat het niet, dan schaadt het niet.

De eerste vooronderstelling wordt beleidsmatig vormgegeven door middel van het aangebrachte onderscheid tussen WW cliënten met een geringe (fase 1) respectievelijk grotere (fase 2 en hoger) afstand tot de arbeidsmarkt. Eerstgenoemde groep komt in eerste instantie niet, maar bij aanhoudende werkloosheid na zes maanden wel voor reïntegratie in aanmerking, terwijl dit bij laatstgenoemde groep al direct bij aanvang werkloosheid het geval is. Behoudens enkele randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan, worden overigens geen selectiecriteria toegepast. In de praktijk betekent dit dat reïntegratie ook wordt ingezet bij cliënten voor wie dat niet nodig is aangezien zij heel wel zelf in staat zijn werk te vinden, alsmede bij cliënten die daartoe weliswaar minder in staat zijn maar niettemin ook geen baat bij de hier in beschouwing genomen reïntegratie activiteiten hebben. Op zich zou dit niet zo erg zijn - behalve dan dat hier sprake is van weggegooid geld - als reïntegratie er niet toe zou leiden dat men ook langer dan nodig en gewenst in een uitkeringssituatie kan blijven zitten. Daarmee komen we op de tweede vooronderstelling: baat het niet, dan schaadt het niet. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat, vanwege het insluiteffect van het aanbieden van reïntegratiedienstverlening, deze vooronderstelling lang niet altijd opgaat.

In enkele recente publicaties is er van verschillende kanten op gewezen dat er bij de reïntegratie van uitkeringsgerechtigden **onvoldoende oog is voor de vraagkant van de arbeidsmarkt** (3).¹⁷ Doordat het reïntegratiebeleid met name op de aanbodzijde is gericht,

¹⁶ Zie bijv. De Koning e.a. (2005) en voor Australië Struyven en Steurs (2005) en Hoffius e.a. (2003) en voor Nederland het rapport van de Algemene Rekenkamer over de bemiddeling en reïntegratie van werklozen (2004), het IWI-rapport over de gevolgen van selectie bij reïntegratiebedrijven voor WW-gerechtigden (2005) en een SCP-rapport over de sociale staat van Nederland (2005), waarin wordt geconstateerd dat de reïntegratietrajecten steeds uniformer en beperkter van inhoud worden. Overigens hoeft de kostenreductie niet ten koste te gaan van de (korte termijn) effectiviteit van de reïntegratiedienstverlening. Zo is deze, voor zover kon worden vastgesteld, in Australië grofweg gelijk gebleven.

¹⁷ Zie bijv. Hoffius e.a. (2003), De Koning e.a. (2005), Willems en Samuels (2005) en Boerman (2005).

is niet veel bekend over de effecten voor de vraagzijde (zoals vacaturevervulling en werkgelegenheid). In de praktijk van reïntegratie wordt vooral gekeken naar (de mogelijkheden en belemmeringen van) het te reïntegreren individu. Daarnaast zou ook en meer moeten worden gekeken naar de concreet bestaande vraag naar arbeid. Reïntegratie zou beter moeten aansluiten op de vraag naar arbeid op regionaal en sectoraal niveau. Enkele voorbeelden van zo'n vraaggestuurde aanpak zijn het poortwachtercentrum Heerhugowaard en een recente pilot in de bouwsector, waarin de baan (en de daarvoor benodigde competenties) centraal staat in plaats van de werkloze (en de bij hem aanwezige competenties). De insteek bij reïntegratie zou een kwartslag moeten worden gedraaid, zodat het zwaartepunt niet langer ligt bij het vinden van een geschikte baan voor een werkzoekende, maar bij het vinden van een geschikte werkzoekende voor een openstaande vacature. Voorwaarde is wel dat de direct betrokken actoren, waaronder in de eerste plaats de reïntegratiebedrijven, naast kennis van hun klantenbestand ook voldoende kennis van, inzicht in en contacten met de vraagkant van de arbeidsmarkt hebben. Daartoe zullen zij moeten investeren in het opbouwen van een netwerk van contacten met regionale werkgevers.

4.3 Beleidsimplicaties

Gebleken is dat de reïntegratie inspanningen als geheel geen aantoonbaar effect hebben op de baankansen van WW cliënten, maar dat er voor sommige doelgroepen wel een positief effect is en dat van sommige instrumenten in doorsnee wel een positief en van andere juist een negatief effect uitgaat. Dit duidt er op dat de reïntegratie activiteiten destijds te ongericht zijn ingezet. Veelal is men te snel op een traject gezet, waarbij te snel teveel instrumenten werden ingezet. Met name het feit dat een trajectintake doorgaans negatief uitwerkt op de snelheid van werkhervatting én het feit dat de inzet van meerdere instrumenten veelal een duurverlengend effect heeft, wijzen daar op. Vooral bij oudere werkzoekenden werkt de opeenstapeling van instrumenten averechts. Dit komt onder meer doordat de inzet van arbeidsbemiddeling de baankans voor ouderen niet vergroot, maar juist verkleint. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de indertijd ingezette aanbodversterkende instrumenten in veel gevallen onvoldoende niveau en inhoud hebben om arbeidsbemiddeling succesvol te doen zijn. Mogelijk dienen aan deze instrumenten voor de moeilijk bemiddelbare groep van ouderen extra zware eisen te worden gesteld, terwijl ook arbeidsbemiddeling zelf voor deze groep mogelijk een intensiever karakter dient te hebben. Een tweede verklaring voor het geconstateerde negatieve resultaat van bemiddeling voor ouderen zou kunnen zijn dat de minst kansrijken binnen deze al minder kansrijke groep in een traject worden 'geparkeerd' zonder dat er veel voor hen wordt gedaan. Daardoor worden zij, als gevolg van de trajectdeelname, in hoge mate geconfronteerd met een insluiteffect UWV zal daar bij deze groep extra alert op moeten zijn.

Heeft arbeidsbemiddeling voor ouderen een negatief effect, voor de andere werkzoekenden is het effect juist positief. Dit geldt met name voor allochtonen. Het is dan ook aan te bevelen bij deze doelgroep zwaarder op dit instrument in te zetten. In mindere mate geldt dit ook voor andere doelgroepen als lager opgeleiden en vrouwen. Voor hen hebben, net als voor veel andere werkzoekenden, instrumenten die niet direct op arbeidstoeleiding zijn gericht, zoals diagnose/arbeidsoriëntatie en aanbodversterking, in doorsnee geen duurverkortend, maar juist een duurverlengend effect. Het lijkt dan ook raadzaam meer terughoudend om te gaan met de inzet van dergelijke instrumenten.

Gebleken is dat de voordracht voor (of aankondiging van) reïntegratie activiteiten in veel gevallen activerend werkt. In het bijzonder geldt dit voor ouderen en lager opgeleiden. Er valt te overwegen deze activiteit als een 'instrument' in te zetten. Daartoe zou eerst in kaart moeten worden gebracht welke typen WW cliënten daarvoor in aanmerking komen. Dit kan worden gedaan via 'profilering', waarbij op basis van een combinatie van 'harde' persoonskenmerken en meer 'zachte' sociaal-psychologische factoren cliënten moeten worden geïdentificeerd bij wie deze vorm van 'activering' werkt. Deze cliënten zouden dan voorafgaand aan de feitelijke voordracht voor een traject een vooraankondiging kunnen krijgen, waarin wordt gemeld dat zij in aanmerking komen voor reïntegratie. Daarmee kan de termijn tot trajectintake en daarmee de periode van impliciete 'activering' effectief worden opgerekt.

Daarnaast zouden ook andere vormen van activering kunnen worden ingezet, mits vooralsnog maar geen sprake is van overdracht naar een reïntegratiebedrijf.

Bovenstaande bevindingen betreffende het uitblijven van een effect van de reïntegratie inspanningen gelden in het bijzonder bij een hoogconjunctuur met een relatief grote arbeidsvraag. De verminderde zoekintensiteit die de trajectintake met zich brengt, leidt dan tot een grotere verlenging van de gemiddelde uitkeringsduur dan bij een laagconjunctuur met een afnemende of geringe arbeidsvraag. Dit impliceert dat in deze situatie nog terughoudender zal moeten worden omgegaan met het inzetten van reïntegratie-instrumenten. Mits gericht ingezet vormt directe arbeidsbemiddeling, gezien het aantoonbaar duurverkortende effect in deze situatie, hierop een uitzondering.

Het instrument scholing is slechts in een gering aantal gevallen (5 procent van de trajecten) ingezet. Daarbij (en mede daardoor) is scholing niet van invloed gebleken op de baankans. De vraag is echter of het effect van scholing wel op deze wijze, dat is op de korte termijn van directe plaatsing, moet worden gezien. Gaat het bij scholing niet vooral om de vraag of de inzet heeft geleid tot een structurele verbetering van de positie op de arbeidsmarkt, leidend tot een meer duurzame arbeidsparticipatie? Van verschillende kanten wordt gewezen op het feit dat onder invloed van globalisering en informatisering de arbeidsmarkt sneller verandert dan voorheen.¹⁸ Dit vereist van werknemers een groter aanpassingsvermogen, waarbij met name voor laagopgeleiden het risico op kwalificatieveroudering en werkloosheid groot is.¹⁹ Gezien deze verwachte toekomstige ontwikkelingen is het van groot belang de benodigde kwalificaties op peil te houden dan wel te brengen. Dit impliceert een accentverschuiving in het arbeidsmarktbeleid, waarin het er niet langer primair en uitsluitend om gaat mensen zo snel mogelijk aan het werk te krijgen, maar om hen zo goed mogelijk geschikt te maken voor de arbeidsmarkt van morgen. UWV kan hierin (in samenwerking met de ketenpartners) een rol spelen door een specifiek op laaggeschoolde (en oudere) werkzoekenden gerichte aanpak. Daarbij valt te denken aan een reïntegratiepraktijk waarin verschillende vormen van praktijkleren, zoals stages en leerwerktrajecten, worden aangeboden die kwalificatieverhoging van het arbeidsaanbod tot doel hebben.²⁰ Met de introductie van het scholingsprotocol en IRO zijn de mogelijkheden hiertoe vergroot.

4.4 Toekomstverkenning

Inmiddels is met de gezamenlijke introductie van IRO en reïntegratiecoach de context waarbinnen reïntegratiedienstverlening plaatsvindt, ingrijpend gewijzigd. Met de introductie van IRO zal de activerende werking, het 'dreigeffect' van de voordracht voor reïntegratie naar verwachting geringer zijn. Men kiest immers zelf voor bepaalde reïntegratie-activiteiten, of is althans direct bij de keuze betrokken. Daar komt bij dat de mogelijkheid zelf een reïntegratiebedrijf te kiezen en zelf (mede) een trajectplan op te stellen het risico in zich bergt dat men in eerste instantie meer zal zijn gericht op de komende reïntegratie activiteiten dan op het actief zoeken naar werk. Daar staat tegenover dat met de genomen keuzevrijheid en klantgerichtheid het effect van de reïntegratie inspanningen zelf mogelijk groter zal zijn. Gebleken is dat voor het welslagen van die inspanningen motivatie

¹⁸ Zie bijv. Werktop 2005.

¹⁹ De uitkomsten van dit onderzoek wijzen daar overigens vooralsnog niet op. Zo zijn de baankansen van laaggeschoolden (maximaal vmbo/mavo) wel iets, maar niet veel geringer dan die van hoger opgeleiden (minimaal mbo/havo): de kans om met het betreffende opleidingsniveau binnen 2 jaar werk te vinden is respectievelijk 71 en 74 procent (zie bijlage II).

²⁰ Uit een studie van het Ministerie van SZW komt naar voren dat scholing effectiever is wanneer deze wordt gegeven in combinatie met het opdoen van werkervaring en er mogelijkheden zijn (alsnog) een startkwalificatie te behalen (SZW, 2002). Mede op basis van dit inzicht is onlangs een intentieverklaring tussen SZW, UWV en Borea getekend voor de inzet van leerwerktrajecten voor cliënten zonder startkwalificatie en een geringe kans op duurzame arbeidsinschakeling. Doel is de deelnemers een startkwalificatie op (bij voorkeur) MBO2-niveau te laten behalen.

een belangrijke factor vormt²¹ en verwacht mag worden dat onder invloed van IRO de betrokkenheid en motivatie van de cliënt zal zijn toegenomen.²² Wel is nog steeds het risico op een 'lock-in' effect aanwezig. Enerzijds kan dit risico zijn vergroot doordat de keuze van cliënten mogelijk eerder dan in de oude situatie bij reguliere aanbesteding leidt tot de inzet van minder effectieve instrumenten, die niet zijn gericht op de kortste weg naar werk maar bijvoorbeeld op loopbaanoriëntatie of scholing. Anderzijds wordt het risico waarschijnlijk verkleind doordat het 'parkeren' van minder kansrijke cliënten in een traject naar verwachting minder zal voorkomen. Dit mede dankzij de toestroom van nieuwe, kleine bedrijfjes bij wie de reïntegratie inspanningen op een meer individuele leest zijn geschoeid.

Al met al mag voorzichtig worden verwacht dat de effectiviteit van de reïntegratiedienstverlening met de introductie van IRO zal kunnen toenemen. Voorwaarde is wel dat goed wordt nagegaan of de voorkeur van de klant inderdaad het beste alternatief, dat is de kortste weg naar werk dan wel daadwerkelijke versterking van de positie op de arbeidsmarkt, vormt. Een cruciale rol hierin zal zijn weggelegd voor de reïntegratiecoach. Hij krijgt de regie over de reïntegratiedienstverlening in handen en zal in direct contact met de klant uit het verbrede palet aan reïntegratiemogelijkheden steeds de juiste keuze moeten maken en het juiste advies moeten verstrekken. Daartoe zal de reïntegratiecoach over de benodigde professionaliteit én over de benodigde professionele ondersteuning moeten beschikken. Dit te meer daar de keuzemogelijkheden zijn vergroot, dankzij het feit dat in het reïntegratiebeleid niet meer uitsluitend wordt uitgegaan van gehele trajecten maar meer van afzonderlijke activiteiten. Mede als gevolg daarvan heeft de reïntegratiecoach de beschikking over een breed instrumentarium, variërend van zelf begeleiden of zelf activeren en controleren tot het inkopen van trajecten of het inzetten van stages en duale leerwerktrajecten, en een grote mate van vrijheid om de inzet op individueel niveau af te stemmen op de cliënt. Daarmee zijn betere voorwaarden geschapen voor het realiseren van gedifferentieerde dienstverlening en voor het leveren van maatwerk en daarmee voor een meer effectieve reïntegratiedienstverlening.²³ Met de introductie van de reïntegratiecoach als vast aanspreekpunt voor de cliënt is een meer persoonlijke en kwalitatief betere cliëntbenadering mogelijk, wat op zichzelf al een positief effect kan hebben op beleving en motivatie van de klant.

Met de nieuwe werkwijze lijken betere voorwaarden voor een succesvolle reïntegratiepraktijk te zijn geschapen dan voorheen het geval was. De tijd zal echter moeten leren of dit ook daadwerkelijk leidt tot een meer effectieve inzet van reïntegratie-instrumenten. Uitsluitsel hierover kan alleen worden verkregen door ook in de toekomst adequate effectevaluaties uit te (laten) voeren.

4.5 Kennislacunes

De reïntegratiecoach vervult een cruciale rol in het reïntegratieproces. Zijn expertise en deskundigheid zijn cruciaal voor het welslagen van dat proces. Zoals hierboven aangegeven zal hij daartoe over de benodigde professionaliteit én over de benodigde professionele ondersteuning moeten beschikken. Deze zijn nodig om reïntegratie activiteiten zodanig in te zetten dat zij voor de individuele cliënt het optimale resultaat opleveren. Doorgaans zal dit de

²¹ Zie bijv. Centraal Planbureau (2000), Arbeidsbemiddeling en –reïntegratie van werklozen. Dit rapport bevat een effectevaluatie van reïntegratie voor werkzoekenden die staan ingeschreven bij Arbeidsvoorziening, waaruit blijkt dat het aanbieden van 'kansvergroterende' instrumenten (diagnose, aanbodversterking, scholing) in zijn algemeenheid geen aantoonbaar effect heeft op de werkherwattingskans, maar waaruit tevens blijkt dat een betere motivatie de effectiviteit van die instrumenten duidelijk ten goede komt.

²² Uit een onderzoek van IWI (2005) blijkt dat een groot deel van de WW cliënten met een regulier reïntegratietraject van mening is dat ze te weinig invloed op de inhoud van het traject hebben. Diegenen die wel aangaven invloed te hebben, ervaren tijdens het traject meer maatwerk en minder problemen en hebben daardoor een grotere motivatie. De inspectie concludeert dan ook dat invloed van WW cliënten op de inhoud van hun traject (binnen de beperkte ruimte van de reguliere aanbesteding) tot meer maatwerk en tot een grotere en meer duurzame motivatie leidt.

²³ Uit een studie van het Ministerie van SZW komt naar voren dat bemiddeling en begeleiding effectiever zijn naarmate er meer sprake is van maatwerk (SZW, 2002).

kortste weg naar werk (directe plaatsing) zijn, in sommige gevallen kan het echter ook sociale activering (vrijwilligerswerk) of verbetering van de positie op de arbeidsmarkt (via scholing of stage) zijn. Om een optimale inzet te kunnen bereiken zal de reïntegratiecoach zijn cliënten goed moeten kennen en tevens moeten weten wat, gegeven de omstandigheden op de arbeidsmarkt, voor bepaalde (typen) cliënten wel en niet werkt. Daartoe is diepgaander kennis nodig over de effectieve inzet van verschillende typen instrumenten voor verschillende typen cliënten in verschillende (conjuncturele) omstandigheden.

Allereerst is van belang de klant beter te leren kennen: wat kenmerkt een bepaalde cliënt, wat zijn de specifieke mogelijkheden en belemmeringen en hoe hoog is (daarmee) het risico op langdurige werkloosheid? Om dit te bereiken kan via verdere professionalisering van het Anker-model ter ondersteuning van de reïntegratiecoach een 'profilering' instrument worden ontwikkeld, waarmee deze een zinvol onderscheid naar klanttypen kan maken. Uit literatuuronderzoek²⁴ komt naar voren dat met zo'n instrument de beste resultaten worden behaald als deze bestaat uit een combinatie van 'harde' persoons- en uitkeringskenmerken en meer 'zachte' psychologische en sociaal-culturele factoren. Informatie over laatstgenoemde factoren dient via een gestandaardiseerde vragenlijst te worden verkregen, aangezien individuele oordelen van consultants een lage voorspelkracht hebben. Inmiddels laat het Kenniscentrum van UWV zo'n vragenlijst ontwikkelen. Doel van het 'profilering' instrument is allereerst te voorspellen welke WW instromers wel en geen groot risico lopen om langdurig werkloos te worden.²⁵ Voor cliënten met een verhoogd risico op langdurige werkloosheid kunnen vervolgens gestructureerde assessments worden gehouden ter bepaling van de specifieke factoren die herintreding in de weg staan. Op basis daarvan kan dan de meest geschikte reïntegratiestrategie worden gekozen.

Om een gefundeerde keuze te kunnen maken is meer inzicht nodig in de werking van de verschillende reïntegratie-instrumenten voor verschillende klanttypen: wat werkt wel en wat werkt niet en waarom niet? Onder meer is er een gebrek aan kennis over de invloed van vormgevingsaspecten op de effectiviteit van de ingezette instrumenten. Dit speelt vooral, maar niet uitsluitend, bij scholing: in hoeverre zijn aard, niveau en duur van invloed op de effectiviteit van de ingezette scholing? Daarnaast is er een gebrek aan kennis over de invloed van het moment van inzetten van een instrument, gelet op de verstreken uitkeringsduur, op (motivatie, zelfvertrouwen e.d. van) de cliënt en (daarmee) op de effectiviteit van het ingezette instrument. Daarbij zou er ook meer inzicht moeten komen in een 'preferente' volgorde van de inzet van instrumenten, opdat een lukrake stapeling van instrumenten wordt voorkomen. Het gaat hier om vragen als wanneer bij wie welke instrumenten (in welke volgorde) het best kunnen worden ingezet. Om dergelijke vragen te kunnen beantwoorden is naast goede effectevaluatie ook adequate procesinformatie nodig.

Naast kennis over de klant en over de werking van de verschillende reïntegratie-instrumenten zal de reïntegratiecoach ook de nodige kennis moeten hebben van de werkgelegenheids situatie op de regionale en sectorale arbeidsmarkt: welke baanopeningen zijn er en hoe kan de cliënt hier het best naar toe worden geleid? Zoals hierboven aangegeven, zijn reïntegratiebeleid en -praktijk sterk aanbodgericht, waardoor er (nog) onvoldoende kennis is van de vraagkant van de arbeidsmarkt. Sinds kort is wel informatie beschikbaar over de werkgelegenheidsverwachtingen op sectoraal en regionaal niveau. Van deze informatie zou meer structureel en systematisch gebruik gemaakt kunnen worden. Van belang is ook meer zicht te krijgen op (de ontwikkeling van) de specifiek op de verschillende arbeidsdeelmarkten gevraagde competenties. Door de bij cliënten aanwezige competenties in verband te brengen met deze gevraagde competenties kunnen scholingsbehoeften beter worden vastgesteld.

²⁴ Zie De Koning (2005).

²⁵ De grens is nu gesteld op 12 maanden, maar denkbaar is deze grens in beperkte mate te laten variëren met de omstandigheden op de arbeidsmarkt.

Literatuur

- Algemene Rekenkamer (2004), *Bemiddeling en reïntegratie van werklozen*, Tweede Kamer, vergaderjaar 2004-2005, 29855, nrs 1-2, Den Haag.
- Boerman, P. (2005), *Het drama reïntegratie: alleen actieve aanpak door bedrijven succesvol*, in: *Intermediair PW 19*, november 2005.
- Centraal Planbureau (2000), *Arbeidsbemiddeling en –reïntegratie van werklozen. Welke rol heeft de overheid te spelen?*, Den Haag, CPB, Werkdocument no. 118.
- Graaf-Zijl, M. de, I. Groot, A. Heyma, J. Peter Hop en L. Janssens (2005), *Marktwerking in de reïntegratie*, SEO Economisch Onderzoek, Amsterdam.
- Heul, H. van der, E.M. Berendsen, B.C.J.L. van der Eijken en R.J.J. Vlek (2003), *Op weg naar werk: Een evaluatie van de sluitende aanpak in de WW*, UWV, Afd. Beleidsinformatie.
- Heul, H. van der, E.M. Berendsen en P. Rijnsburger (2004), *Gericht reïntegreren. Reïntegratie-instrumenten nader geëvalueerd*, UWV, Afdeling Beleidsinformatie.
- Heyma, A., W. Zwinkels en J. van Seters (2003), *Doelgroepindeling aanbesteding reïntegratie: De relatie tussen persoonskenmerken, kosten en effectiviteit van reïntegratietrajecten*, SEO & TNO Arbeid, in opdracht van RWI, Den Haag.
- Heyma, A. (2005), *Reïntegratie instrumenten voor WW-gerechtigden: behoefte, inzet en effecten*, in: *Verraderlijk effectief, Prestatiemeting van reïntegratie en activering deel 2*, E.L. de Vos en J. van Genabeek (red.), TNO Kwaliteit van Leven, Amsterdam.
- Hoffius, R., L. Duvekot, M. Grootsholte, M. Engelen (2003), *De inzet van scholing bij reïntegratietrajecten*, Bureau AStri en Research voor Beleid, in opdracht van RWI, Den Haag.
- Inspectie Werk en Inkomen (2005), *De gevolgen van selectie bij reïntegratietrajecten voor WW-gerechtigden*, uitgave IWI, Den Haag.
- Inspectie Werk en Inkomen (2005), *Invloed van WW-gerechtigden op hun reïntegratietraject*, uitgave IWI, Den Haag.
- Koning, J. de, A. Gelderblom, K. Zandvliet en R. Blanken (2004), *Werkt scholing voor werklozen?*, SEOR, in opdracht van RWI, Den Haag.
- Koning, J. de, A. Gelderblom, K. Zandvliet, L. van den Boom (2005), *Effectiviteit van Reïntegratie*, SEOR, in opdracht van het Min. van SZW en UWV, uitgave SZW, Werkdocument no. 339.
- Ministerie van SZW (2002), *Maatregelen en Instrumenten van Actief Arbeidsmarktbeleid*, Den Haag.
- Sociaal Cultureel Planbureau (2005), *De sociale staat van Nederland*, SCP, Den Haag.
- Struyven, L. en G. Steurs (2005), *Design and redesign of a quasi-market for the reintegration of jobseekers: empirical evidence from Australia and the Netherlands*, in: *Journal of European Social Policy 15-3*, augustus 2005.
- Werktop van kabinet en Stichting van de Arbeid* d.d. 1 december 2005 (Publicatienr. 8/05).
- Willems, I. en M. Samuels (2005), *De werkgever centraal: Op zoek naar betere plaatsingsresultaten*, in: *Maandblad reïntegratie 5-10*, oktober 2005.

Bijlage I. Onderzoeksuitvoering

Achtereenvolgens wordt aangegeven hoe de onderzoekspopulatie is afgebakend, welke gegevens in het onderzoeksbestand zijn opgenomen en welke onderzoeksmethodiek is toegepast.

Afbakening onderzoekspopulatie

Het onderzoek is uitgevoerd voor uitkeringsgerechtigden die tussen 1 januari 2002 en 1 juli 2003 in de WW zijn ingestroomd. Het onderzoek is gericht op WW cliënten die in het kader van contractjaar 2002 in 2002 of 2003 zijn voorgedragen voor een reïntegratietraject (de trajectgroep).

In overleg met IR is voor dit contractjaar gekozen vanwege de beschikbaarheid van reïntegratiedata, de wijze van financiering van de reïntegratie-inspanningen (gedeeltelijke resultaatfinanciering)¹, de gehanteerde onderverdeling in doelgroepen en de mogelijkheid tot het langduriger volgen van werkzoekenden, waardoor het effect van de reïntegratie-inspanningen beter valt vast te stellen.

De controlegroep wordt gevormd door de overige cliënten die in de betreffende periode in de WW zijn ingestroomd. Uitgezonderd van het onderzoek zijn WW cliënten met een uitkering van minder dan 12 uur per week, jongeren tot 23 jaar (deze behoren niet tot de doelgroep sluitende aanpak volwassenen), ouderen vanaf 57 jaar (voor hen gold destijds nog geen sollicitatieplicht), arbeidsgehandicapten (samenloop WW-WAO) en WW cliënten die vanuit de ZW (weer) in de WW zijn ingestroomd of wier WW uitkering is beëindigd wegens langdurige ziekte of overlijden. Ook cliënten van wie één of enkele essentiële (uitkerings)gegevens, zoals de omvang van de werkloosheid, ontbreken of een vreemde (niet bestaande) waarde hebben zijn uit het bestand verwijderd. Hetzelfde geldt voor cliënten, die (volgens registratie) reeds voor aanvang werkloosheid zijn voorgedragen voor een traject of een traject voor contractjaar 2002 hebben gehad dat buiten de reguliere aanbesteding of de vrije ruimte valt. Als een persoon in de onderzochte periode meerdere keren in de WW is ingestroomd is slechts één periode in het onderzoek opgenomen, waarbij perioden met traject voorrang hadden. In totaal omvat het onderzoek zo bijna 230 duizend WW cliënten, waarvan een grote meerderheid (ruim 80%) bij aanvang WW is aangemerkt als fase 1 en waarvan ruim 23 duizend zijn voorgedragen voor een traject in het kader van contractjaar 2002.

De afbakening van het onderzoek tot bovengenoemde periode en contractjaar betekent dat het onderzoek binnen een bepaalde conjuncturele context – in casu de overgang van een hoog- naar een laagconjunctuur met bijgevolg een stijgende werkloosheid – en bij een bepaalde organisatiewijze van de reïntegratiedienstverlening – in casu openbare aanbesteding op basis van gedeeltelijke resultaatfinanciering – is uitgevoerd. De onderzoeksuitkomsten zijn dan ook op deze situatie van toepassing.

Samenstelling onderzoeksbestand

Door koppeling van verschillende databestanden² is een analysebestand met een groot aantal gegevens verkregen. Deze gegevens hebben betrekking op:

- reïntegratiekenmerken: type instrument, moment van voordracht resp. start traject;

¹ Deze financieringsmethodiek komt beter overeen met de huidige financieringswijze dan die voor contractjaar 2003, waarin sprake was van een verdergaande vorm van resultaatfinanciering.

² Het betreft reïntegratiebestanden (Mir en Sir), uitkeringsbestanden (WW en Einde Wachttijd ZW), dienstverbandbestanden (Vpd), CWI-bestanden (werkzoekenden en vacatures naar regio/sector) en bestanden met persoonsgegevens (BRP).

- persoonskenmerken: afstand tot de arbeidsmarkt, leeftijd, geslacht, etniciteit, leefsituatie, opleidingsniveau, beroepsgroep, woonregio en arbeids-, werkloosheids- en ziekteverleden;
- uitkeringskenmerken: soort WW (kdu/lgu), werkloosheidsomvang, percentage urenverlies, uurloon, indicatie hoogte inkomensdaling bij aanvang WW, indicatie seizoenswerkloosheid, moment en sector van WW instroom en moment en reden van WW uitstroom;
- arbeidsmarktkenmerken: vacature/werkloosheidsverhouding regionaal en ontwikkeling werkloosheidspercentage nationaal.

Dit samenstel van gegevens maakt het niet alleen mogelijk te corrigeren voor eventuele verschillen tussen traject- en controlegroep, maar ook om profielen op te stellen van WW cliënten met een grote respectievelijk kleine kans op langdurige (d.i. minstens 12 maanden) werkloosheid. Dit kan input vormen voor verdere professionalisering van (statistische toetsen binnen) het Ankermodel.

Of en wanneer sprake is van werkhervatting is vastgesteld aan de hand van de reden en het moment van beëindiging van de WW uitkering. Voor cliënten waarbij de uitkering anders dan wegens werkhervatting is beëindigd en waarvoor rond de einddatum WW een dienstverband blijkt te zijn aangevangen, wordt de begindatum van het dienstverband als moment van werkhervatting beschouwd, mits de reden van WW beëindiging zich hiertegen niet verzet (zoals bijv. in geval van beëindiging wegens ziekte).

Toepassing onderzoeksmethodiek

Om traject- en controlegroep zo goed mogelijk vergelijkbaar te maken - opdat het effect van de reïntegratie inspanningen zo zuiver mogelijk kan worden vastgesteld - zijn drie daartoe gangbare methoden in combinatie toegepast. Het gecombineerd toepassen van deze methoden is nog niet eerder gedaan. De drie methoden zijn matching, correctie voor waargenomen kenmerken en correctie voor niet waargenomen kenmerken. Hieronder worden ze in het kort toegelicht.

Aangezien de controlegroep voor een groot deel bestaat uit cliënten die weer relatief snel uit de uitkering stromen, is deze groep wezenlijk anders van samenstelling dan de trajectgroep. Velen hebben als het ware niet 'de kans' gehad om een traject te krijgen, daarvoor zaten zij te kort in de uitkering. Dit geldt met name voor fase 1 cliënten, die pas na 6 maanden werkloosheid voor een traject in aanmerking komen. Door middels *matching* de controlegroep zo samen te stellen dat de verdeling naar uitkeringsduur correspondeert met die van de trajectgroep tot het moment van voordracht voor een traject, wordt deze ongelijkheid opgeheven. Uitgaande van de 'verwezenlijkte' uitkeringsduur hebben personen uit de controlegroep nu in principe een gemiddeld even grote a priori kans op een traject als personen uit de trajectgroep. Daarmee zij we er echter nog niet. Want niet alleen de uitkeringsduur, maar ook andere (persoons- en uitkerings-) kenmerken kunnen van invloed zijn op de kans op een traject. Per waargenomen kenmerk (bijv. 'vrouw' of 'kdu') kan men op basis van de verdeling over traject- en controlegroep de a priori kans op een traject berekenen. Zo kan men ook op basis van de verdeling van alle waargenomen kenmerken tezamen, een gemiddelde a priori kans berekenen. Dat laatste is in dit onderzoek per individu, gegeven diens specifieke samenstel van kenmerken, gedaan. Door vervolgens middels een tweede matching de controlegroep zo samen te stellen dat de verdeling naar gemiddelde a priori kansen zo goed mogelijk correspondeert met de verdeling bij de trajectgroep en de controlegroep bovendien ongeveer even groot te maken als de trajectgroep, hebben we beide groepen zo goed mogelijk vergelijkbaar gemaakt.³

³ Matching op deze manier is slechts mogelijk dankzij het feit dat de controlegroep in zijn oorspronkelijke samenstelling veel groter is dan de trajectgroep. Daardoor valt na matching slechts een gering deel van de trajectgroep (1.302 van de 23.265, dat is 5%) af voor verdere analyses. Het gaat hier om cliënten met een (zeer) grote a priori kans op een traject, van wie er in de controlegroep naar verhouding onvoldoende aanwezig zijn. In de trajectgroep resteren na deze reductie 21.963 cliënten. De uiteindelijke controlegroep bestaat uit 21.777 cliënten.

Volledige vergelijkbaarheid kan en zal echter nooit worden bereikt. Dit heeft vooral te maken met het feit dat matching plaatsvindt op basis van kanscores en niet op basis van de gecombineerde individuele kenmerken zelf. Dit laatste is erg complex, onder andere omdat met de combinatie van een groot aantal waargenomen kenmerken er onvoldoende 'exacte' matches bestaan in de controlegroep. We vergelijken dus geen identieke personen in traject- en controlegroep, maar personen met dezelfde kans op een traject. Voor de resterende onvergelijkbaarheid is gecorrigeerd door de betreffende kenmerken in het analysemodel op te nemen.⁴

Beide groepen zijn hiermee op waargenomen kenmerken zo goed mogelijk vergelijkbaar gemaakt. Dit is vooral van belang voor kenmerken die zowel van invloed zijn op de kans op een traject als op de kans op werkhervatting. Deze verklaren immers (voor een deel) de variatie in de kans op werkhervatting in relatie tot de variatie in de kans op een traject. Voor zover sprake is van een resterend onverklaard deel, geeft dit aan dat traject- en controlegroep ook op relevante, niet waargenomen kenmerken (motivatie, presentatie, competenties e.d.) van elkaar verschillen.⁵ Door met econometrische technieken de resterende relatie tussen de variatie in de kans op een traject en de variatie in de kans op werkhervatting expliciet in het model op te nemen, wordt voor deze verschillen gecorrigeerd.

Dankzij de gecombineerde toepassing van bovengenoemde methoden kan met grote zekerheid worden gezegd dat de gevonden (of uitblijvende) verschillen in baankansen tussen traject- en controlegroep niet zijn terug te voeren op eventuele verschillen in groeps-samenstelling maar op het effect van de reïntegratie inspanningen. Aangezien deze methodiek niet alleen is toegepast voor de trajectgroep als geheel maar ook steeds voor de onderscheiden doelgroepen daarbinnen, geldt dit zowel voor de trajectgroep als voor de afzonderlijke doelgroepen.

Bij het vaststellen van het effect van de reïntegratie inspanningen is gekeken naar de mate waarin het uitkeringsgerechtigden is gelukt binnen twee jaar na instroom in de WW werk te vinden. Het effect is vastgesteld met behulp van een duurmodel. In zo'n duurmodel wordt rekening gehouden met het feit dat de kans op werkhervatting samenhangt met de verstreken werkloosheidsduur, waarmee correctie mogelijk is voor het feit dat de trajecten niet gelijk bij aanvang werkloosheid en niet alle na een zelfde werkloosheidsduur aanvangen.⁶ Bovendien kunnen met een duurmodel ook onvoltooide of onvolledig waargenomen werkloosheidsduren in de analyse worden meegenomen, doordat in de berekeningen expliciet rekening wordt gehouden met het feit dat in de wel waargenomen periode in ieder geval geen werkhervatting heeft plaatsgevonden. Zo'n situatie doet zich voor als de uitkering nog loopt, de uitkering om een andere reden dan werkhervatting is beëindigd of als voordracht voor een niet onderzocht traject (d.i. voor contractjaar 2003) heeft plaatsgevonden. Werkhervattingen die nadien, bijvoorbeeld na overgang naar de WWB, hebben plaatsgevonden, zijn niet in het onderzoek meegenomen.

Resultaten matching

In bijlage Ia wordt het resultaat van bovengenoemde matching weergegeven in een overzicht van de populatieverdeling naar waargenomen kenmerken voor de trajectgroep en de groep zonder traject, voor en na matching.

⁴ In principe zou met een dergelijke correctie kunnen worden volstaan, ware het niet dat traject- en controlegroep dermate veel van elkaar verschillen dat zonder voorafgaande matching de modelschattingen minder zuiver zouden zijn, mede doordat de controlegroep veel groter is dan de trajectgroep.

⁵ Dit resterende onverklaarde deel is dankzij de matching op uitkeringsduur minder groot dan zonder matching het geval zou zijn, doordat (impliciet) met de matching al een zekere reductie in niet waargenomen heterogeniteit heeft plaatsgevonden.

⁶ De duurzaamheidskans is geschat door middel van de methode van 'piecewise constant', waarbij in het model in beginsel per maand een coëfficiënt voor de conditionele kans op werkhervatting is opgenomen.

Uit het overzicht blijkt dat matching er toe heeft geleid dat traject- en controlegroep ook op de afzonderlijke individuele kenmerken duidelijk beter vergelijkbaar zijn geworden. Dit geldt voor praktisch alle kenmerken en met name voor de kenmerken geslacht, leefsituatie, leeftijd, afstand tot de arbeidsmarkt, conjunctuur (periode van WW instroom), seizoenswerkloosheid, soort uitkering (lgu/kdu), inkomenssituatie en dienstverbandverleden. Met betrekking tot deze kenmerken waren er aanzienlijke (deels met elkaar samenhangende) verschillen tussen de trajectgroep en de oorspronkelijke controlegroep. Dankzij de matching zijn traject- en controlegroep ook op deze kenmerken inmiddels onderling goed vergelijkbaar.

Bijlage Ia. Populatieverdeling voor groepen met en zonder traject
Tabel I.1 Populatieverdeling naar persoonskenmerken WW cliënten met en zonder traject

<i>Kenmerk</i>	<i>Zonder traject Voor matching (n = 204.712) %</i>	<i>Zonder traject Na matching (n = 21.777) %</i>	<i>Met traject (n = 21.963) %</i>
Geslacht			
- man	61	67	66
- vrouw	39	33	34
Leefsituatie ¹			
- gehuwd/samenwonend	54	61	61
- alleenstaand	27	25	26
- alleenstaand met kind	3	4	4
- overig/onbekend	16	10	9
Geslacht x leefsituatie			
- gehuwde man	33	41	40
- gehuwde vrouw	21	19	21
- alleenstaande man	19	19	19
- alleenstaande vrouw	8	6	6
- man overig/onbekend	9	7	7
- vrouw overig/onbekend	10	7	7
Leeftijd ¹			
- 23 tot 30 jaar	28	16	15
- 30 tot 35 jaar	21	17	18
- 35 tot 40 jaar	17	17	18
- 40 tot 45 jaar	13	16	15
- 45 tot 50 jaar	10	15	15
- 50 tot 55 jaar	8	14	14
- 55 tot 57 jaar	3	5	6
Etniciteit			
- autochtoon	85	85	85
- Marokkaan	3	3	3
- Turk	4	4	4
- overig	8	9	9
Opleiding ²			
- alleen basisonderwijs	5	5	5
- vbo/vmbo/mavo	21	20	20
- mbo/havo/vwo	43	45	43
- hbo	20	21	21
- wo	11	10	11
Afstand tot de arbeidsmarkt			
- fase 1	82	77	76
- fase 2	3	8	9
- fase 3	3	5	5
- fase 4	2	2	2
- fase ntb/onbekend	9	7	8

¹ Leefsituatie resp. leeftijd bij aanvang WW.

² Hoogst behaalde onderwijsdiploma.

Tabel I.2 Populatieverdeling naar arbeidsmarktkenmerken WW cliënten met en zonder traject

<i>Kenmerk</i>	<i>Zonder traject Voor matching %</i>	<i>Zonder traject Na matching %</i>	<i>Met traject %</i>
Bedrijfstak			
- landbouw en visserij	2	1	1
- zware industrie	3	5	5
- secundaire industrie	11	15	15
- grafische industrie	2	3	3
- bouwnijverheid	8	4	3
- groothandel	9	10	10
- detailhandel	6	4	4
- horeca	3	2	2
- transport	4	4	4
- financiële dienstverlening	2	2	3
- zakelijke dienstverlening	19	23	24
- openbaar bestuur	2	1	1
- maatschappelijke dienstverlening	5	4	4
- onderwijs	2	1	1
- gezondheidszorg en welzijn	6	5	5
- uitzendwezen	17	15	14
Beroepsgroep			
- productiepersoneel	29	26	25
- transportpersoneel	7	7	7
- technisch personeel	12	17	17
- horeca personeel	3	2	2
- administratief personeel	12	12	12
- commercieel personeel	16	16	16
- medisch en verzorgend personeel	9	6	6
- creatief personeel	5	4	4
- leidinggevend personeel	7	9	10
Relatie beroep – wensberoep			
- zelfde beroep	60	58	59
- ander beroep	40	42	41
Regio			
- Noord	13	15	13
- Oost	18	17	17
- Midden	20	15	17
- Noordwest	14	13	14
- Zuidwest	16	15	15
- Zuidoost	19	25	24
Regionale arbeidsmarktsituatie ³			
- relatief krap	20	20	19
- enigszins krap	25	24	25
- enigszins ruim	37	39	39
- relatief ruim	17	17	17
Conjunctuur ⁴			
- 2002, 1 ^e half jaar	26	34	35
- 2002, 2 ^e half jaar	34	43	42
- 2003, 1 ^e half jaar	40	23	23

³ Op basis van de werkloosheid/vacature-verhouding voor 24 CWI-regio's in de jaren 2002 en 2003 (bron: CWI).

⁴ Op basis van het landelijk werkloosheidspercentage; dit percentage bedraagt voor de drie halfjaars perioden waarin de onderzochte WW cliënten zijn ingestroomd resp. 2.2, 2.4 en 3.2 procent (bron: CBS).

Tabel I.3 Populatieverdeling naar uitkeringskenmerken WW cliënten met en zonder traject

<i>Kenmerk</i>	<i>Zonder traject Voor matching %</i>	<i>Zonder traject Na matching %</i>	<i>Met traject %</i>
Soort uitkering ⁵			
- loongerelateerde uitkering	78	89	93
- vervolguitkering	1	1	1
- kortdurende uitkering	19	8	4
- onbekend	2	2	2
Werkloosheidsomvang			
- 12 tot 20 uur	7	5	5
- 20 tot 32 uur	17	14	15
- 32 tot 38 uur	27	26	26
- 38 t/m 40 uur	46	52	52
- 41 t/m 60 uur	3	2	2
Percentage urenverlies			
- minder dan 50 procent	1	1	1
- 50 tot 80 procent	2	1	1
- 80 tot 100 procent	8	6	5
- volledig urenverlies	89	92	93
Seizoenswerkloosheid			
- geen seizoenswerkloosheid ⁶	94	98	99
- wel seizoenswerkloosheid	6	2	1
Inkomenssituatie			
- Gemiddelde inkomensdaling	78	76	78
- Grote inkomensdaling, min.uitk. ⁷	9	5	2
- Grote inkomensdaling, max.uitk. ⁸	8	14	15
- Geringe inkomensdaling, toeslag ⁹	5	5	5
Status WW inkomen			
- hoofdbaan	90	92	92
- bijbaan ¹⁰	10	8	8

⁵ Uitkering bij aanvang WW.

⁶ Waaronder ook cyclische werkloosheid.

⁷ Het gaat hier om personen met een kortdurende uitkering en een dagloon boven het minimumdagloon.

⁸ Het gaat hier om personen met een loongerelateerde uitkering en een dagloon boven het maxdagloon.

⁹ Het gaat hier om personen met een dagloon beneden het minimumdagloon die via de toeslagenwet een aanvulling op hun uitkering hebben gekregen.

¹⁰ De arbeidsrelatie waarop de WW uitkering is gebaseerd, is beschouwd als een 'bijbaan' bij gehuwde of samenwonende WW gerechtigden met volledig urenverlies en een dagloon onder het minimumdagloon, die geen aanvulling op hun uitkering in het kader van de toeslagenwet ontvangen.

Tabel I.4 Populatieverdeling naar historische kenmerken WW cliënten met en zonder traject

<i>Kenmerk</i>	<i>Zonder traject Voor matching %</i>	<i>Zonder traject Na matching %</i>	<i>Met traject %</i>
Ziekteverleden ¹¹			
- niet langdurig ziek	96	96	96
- wel langdurig ziek	4	4	4
Werkloosheidsverleden ¹²			
- niet eerder WW	75	74	72
- 1 tot 10% van de tijd WW	11	10	11
- 10 tot 25% van de tijd WW	9	9	10
- 25 tot 50% van de tijd WW	4	5	5
- meer dan 50% van de tijd WW	2	2	2
Uitstroomverleden ¹³			
- geen hervatting uit WW	79	74	76
- 1 keer hervat uit WW	14	18	17
- 2 keer hervat uit WW	5	5	5
- 3 of meer keer hervat uit WW	2	3	2
Arbeidsverleden ¹⁴			
- maximaal 2 dienstverbanden	39	41	44
- 3 tot 5 dienstverbanden	42	40	38
- minstens 6 dienstverbanden	19	18	17
Dienstverbandverleden ¹⁵			
- duur minder dan 6 maanden	37	41	41
- duur 6 tot 12 maanden	15	11	9
- duur 1 tot 2 jaar	18	16	16
- duur 2 tot 5 jaar	18	18	18
- duur 5 tot 10 jaar	8	10	11
- duur langer dan 10 jaar	3	4	5

¹¹ Het gaat hier om aanmelding en registratie in het maxzw-bestand wegens langdurige ziekte in de drie jaar voorafgaand aan de WW uitkering.

¹² Het gaat hier om het percentage van de tijd dat een WW uitkering is verstrekt in de drie jaar voorafgaand aan de onderzochte WW periode.

¹³ Het gaat hier om het aantal WW perioden in de drie jaar voorafgaand aan de onderzochte WW periode die wegens werkhervatting zijn beëindigd.

¹⁴ Het gaat hier om het aantal dienstverbanden in de vier jaar voorafgaand aan de WW uitkering.

¹⁵ Het gaat hier om de duur van het dienstverband van waaruit men in de WW is ingestroomd.

Bijlage II. Arbeidsmarktkansen en kansen op een traject
Tabel II.1 Baankansen en trajectkansen naar persoonskenmerken WW cliënten

<i>Kenmerk</i>	<i>Kans op werkhervatting binnen 2 jaar (%)</i>	<i>Kans op reïntegratie aanbod binnen 1 jaar (%)</i>
Geslacht		
- man (referentie)	74	45
- vrouw	70	40
Leefsituatie ¹		
- gehuwd/samenwonend (referentie)	74	44
- alleenstaand	73	43
- alleenstaand met kind	68	41
- overig/onbekend	75	35
Geslacht x leefsituatie		
- gehuwde man (referentie)	74	46
- gehuwde vrouw	65	41
- alleenstaande man	68	44
- alleenstaande vrouw	73	41
- man overig/onbekend	70	39
- vrouw overig/onbekend	70	35
Leeftijd ¹		
- 25 jaar	82	38
- 35 jaar (referentie)	74	42
- 45 jaar	67	53
- 55 jaar	37	44
Etniciteit		
- autochtoon (referentie)	74	44
- Marokkaan	50	34
- Turk	53	36
- overig	62	38
Opleiding ²		
- maximaal vbo/vmbo/mavo	71	39
- mbo/havo/vwo (referentie)	74	45
- hbo	75	44
- wo	74	39
Afstand tot de arbeidsmarkt		
- fase 1	92	43
- fase 2 (referentie)	74	57
- fase 3	76	43
- fase 4	80	30
- fase ntb/onbekend	81	31

¹ Leefsituatie resp. leeftijd bij aanvang WW.

² Hoogst behaalde onderwijsdiploma.

Tabel II.2 Baankansen en trajectkansen naar arbeidsmarktkenmerken WW cliënten

<i>Kenmerk</i>	<i>Kans op werkherhvatting binnen 2 jaar (%)</i>	<i>Kans op reïntegratie aanbod binnen 1 jaar (%)</i>
Bedrijfstak		
- landbouw en visserij	69	40
- zware industrie	74	53
- secundaire industrie (referentie)	74	48
- grafische industrie	69	50
- bouwnijverheid	81	43
- groothandel	73	47
- detailhandel	71	36
- horeca	72	36
- transport	75	39
- financiële dienstverlening	69	50
- zakelijke dienstverlening	73	45
- openbaar bestuur	61	30
- maatschappelijke dienstverlening	67	35
- onderwijs	68	20
- gezondheidszorg en welzijn	72	35
- uitzendwezen	80	42
Beroepsgroep		
- productiepersoneel (referentie)	74	43
- transportpersoneel	73	51
- technisch personeel	70	44
- horeca personeel	72	43
- administratief personeel	74	45
- commercieel personeel	72	34
- medisch en verzorgend personeel	75	33
- creatief personeel	70	41
- leidinggevend personeel	72	35
Relatie beroep – wensberoep		
- zelfde beroep (referentie)	74	43
- ander beroep	74	43
Regio		
- Noord	74	49
- Oost	76	42
- Midden	75	35
- Noordwest (referentie)	74	41
- Zuidwest	78	39
- Zuidoost	76	52
Regionale arbeidsmarktsituatie ³		
- relatief krap	78	41
- enigszins krap	76	46
- enigszins ruim (referentie)	74	39
- relatief ruim	74	45
Conjunctuur ⁴		
- 2002, 1 ^e half jaar	75	37
- 2002, 2 ^e half jaar (referentie)	74	44
- 2003, 1 ^e half jaar	73	45

³ Op basis van de werkloosheid/vacature-verhouding voor 24 CWI-regio's in de jaren 2002 en 2003 (bron: CWI).

⁴ Op basis van het landelijk werkloosheidspercentage; dit bedraagt voor de drie halfjaars perioden waarin de onderzochte WW cliënten zijn ingestroomd resp. 2.2, 2.4 en 3.2 procent (bron: CBS).

Tabel II.3 Baankansen en trajectkansen naar uitkeringskenmerken WW cliënten

<i>Kenmerk</i>	<i>Kans op werkhervatting binnen 2 jaar (%)</i>	<i>Kans op reïntegratie aanbod binnen 1 jaar (%)</i>
Soort uitkering ⁵		
- loongerelateerde uitkering (referentie)	74	43
- vervolguitkering	71	26
- kortdurende uitkering ⁶	81	Nvt
Werkloosheidsomvang		
- 12 uur	70	35
- 24 uur	71	40
- 36 uur	72	43
- 40 uur (referentie)	74	45
Percentage urenverlies		
- 25 procent	71	22
- 55 procent	74	25
- 85 procent	74	41
- volledig urenverlies (referentie)	74	44
Seizoenswerkloosheid		
- geen seizoenswerkloosheid ⁷ (ref.)	74	43
- wel seizoenswerkloosheid	93	32
Inkomenssituatie		
- gemiddelde inkomensdaling (ref.)	74	43
- grote inkomensdaling, min.uitk. ⁸	60	29
- grote inkomensdaling, max.uitk. ⁹	67	45
- geringe inkomensdaling, toeslag ¹⁰	62	40
Status WW inkomen		
- hoofdbaan (referentie)	74	43
- bijbaan ¹¹	78	42

⁵ Uitkering bij aanvang WW.

⁶ Aangezien een kortdurende uitkering slechts een maximale duur heeft van 6 maanden kan de kans voor 12 maands WW gerechtigden op een reïntegratie aanbod binnen 1 jaar hier niet worden berekend.

⁷ Waaronder ook cyclische werkloosheid.

⁸ Het gaat hier om personen met een kortdurende uitkering en een dagloon boven het minimumdagloon.

⁹ Het gaat hier om personen met een loongerelateerde uitkering en een dagloon boven het maxdagloon.

¹⁰ Het gaat hier om personen met een dagloon beneden het minimumdagloon die via de toeslagenwet een aanvulling op hun uitkering hebben gekregen.

¹¹ De arbeidsrelatie waarop de WW uitkering is gebaseerd, is beschouwd als een 'bijbaan' bij gehuwde of samenwonende WW gerechtigden met volledig urenverlies en een dagloon onder het minimumdagloon, die geen aanvulling op hun uitkering in het kader van de toeslagenwet ontvangen.

Tabel II.4 Baankansen en trajectkansen naar historische kenmerken WW cliënten

<i>Kenmerk</i>	<i>Kans op werkhervatting binnen 2 jaar (%)</i>	<i>Kans op reïntegratie aanbod binnen 1 jaar (%)</i>
Ziekteverleden ¹²		
- niet langdurig ziek (referentie)	74	43
- wel langdurig ziek	69	32
Werkloosheidsverleden ¹³		
- niet eerder WW (referentie)	74	43
- gedurende 5% WW	68	47
- gedurende 20% WW	61	44
- gedurende 40% WW	57	39
- gedurende 60% WW	59	28
Uitstroomverleden ¹⁴		
- geen hervatting uit WW (referentie)	74	43
- 1 keer hervat uit WW	81	44
- 2 keer hervat uit WW	85	45
- 3 of meer keer hervat uit WW	89	44
Arbeidsverleden ¹⁵		
- maximaal 2 dienstverbanden	71	43
- 3 tot 5 dienstverbanden (referentie)	74	43
- minstens 6 dienstverbanden	74	42
Dienstverbandverleden ¹⁶		
- duur minder dan 6 maanden	72	42
- duur 6 tot 12 maanden	74	41
- duur 1 tot 2 jaar (referentie)	74	42
- duur 2 tot 5 jaar	74	43
- duur 5 tot 10 jaar	73	46
- duur langer dan 10 jaar	69	44

¹² Het gaat hier om aanmelding en registratie in het maxzw-bestand wegens langdurige ziekte in de drie jaar voorafgaand aan de WW uitkering.

¹³ Het gaat hier om het percentage van de tijd dat een WW uitkering is verstrekt in de drie jaar voorafgaand aan de onderzochte WW periode.

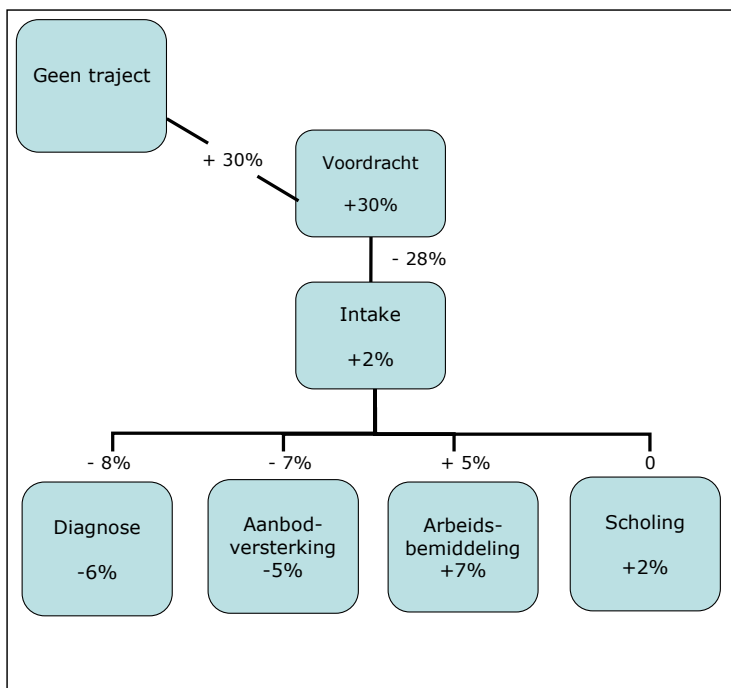
¹⁴ Het gaat hier om het aantal WW perioden in de drie jaar voorafgaand aan de onderzochte WW periode die wegens werkhervatting zijn beëindigd.

¹⁵ Het gaat hier om het aantal dienstverbanden in de vier jaar voorafgaand aan de WW uitkering.

¹⁶ Het gaat hier om de duur van het dienstverband van waaruit men in de WW is ingestroomd.

Bijlage III.a Effect instrumenten op de kans op duurzame werkherleving

Figuur 2. Effectiviteit instrumenten

Vergelijking met figuur 1 (hoofdstuk 3) geeft aan dat de resultaten nauwelijks van elkaar verschillen. De onderscheiden instrumenten hebben dus nagenoeg hetzelfde effect op de kans op een duurzame werkherleving van minstens 6 maanden als op de kans op een werkherleving ongeacht duur. Ook de reïntegratie inspanningen als geheel hebben nagenoeg hetzelfde effect. De kans op werkherleving stijgt in beide gevallen licht: bij de duurzame herlevingen met 2.0 en bij alle herlevingen ongeacht duur met 1.2 procent. Verschil is wel dat bij de duurzame herlevingen sprake is van een aantoonbare stijging - die (net wel) statistisch significant is - terwijl dat bij alle herlevingen (net) niet het geval is.

Bijlage III.b Alternatieve schatting effectiviteit instrumenten

In figuur 1 (zie hoofdstuk 3) staan de effecten van de afzonderlijke instrumenten op de kans op werkhervatting weergegeven, zoals deze voor de trajectgroep als geheel zijn vastgesteld. Vaststelling heeft plaatsgevonden op basis van onder andere een matching, waarbij traject- en controlegroep op basis van waargenomen kenmerken zo goed mogelijk vergelijkbaar zijn gemaakt (zie bijlage I). Het effect van de afzonderlijke instrumenten kan ook op een andere manier worden vastgesteld, waarbij matching niet voor de trajectgroep als geheel maar per instrumentgroep plaatsvindt. Door per instrument beide groepen zo goed mogelijk middels matching vergelijkbaar te maken, vervolgens voor waargenomen kenmerken en niet-waargenomen heterogeniteit te corrigeren en het effect van het betreffende instrument middels duuranalyses te schatten, wordt aan schattingszuiverheid gewonnen. Daarmee is er een grotere mate van zekerheid dat het geconstateerde effect niet valt toe te schrijven aan eventuele verschillen in groepssamenstelling – dit kan het geval zijn als bijv. aanbodversterking vooral wordt ingezet voor de minder kansrijke werkzoekenden binnen de trajectgroep – maar aan de werking van het betreffende instrument. Nadeel is evenwel dat het afzonderlijke effect van het concrete instrument ten opzichte van het effect van de voordracht voor en intake van een traject niet meer kan worden vastgesteld. Een ieder die een instrument als aanbodversterking heeft gehad is immers ooit voorgedragen voor een traject en heeft vervolgens ook een trajectintake gehad.

In onderstaande tabel staat het per instrument vastgestelde effect op de baankans vermeld, mits sprake is van een aantoonbaar (d.i. significant) effect. Ter vergelijking staan de cumulatieve effecten (d.i. inclusief de effecten van voordracht en intake) vermeld, zoals vastgesteld voor de trajectgroep als geheel (zie ook figuur 1).

Tabel III.b1 Effectiviteit instrumenten naar vaststellingswijze effect

<i>Wijze van vaststelling</i> Instrument	<i>Per instrumentgroep</i>	<i>Voor gehele trajectgroep</i>
Voordracht	+34	+26
Intake *	-24	-25
Diagnose	-17	-6
Aanbodversterking	Ns	-5
Bemiddeling	+9	+6
Scholing	Ns	Nihil

* = effect t.o.v. voordracht

Ns = niet significant